Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | www.7md.lt

7md

2021 m. lapkričio 12 d., penktadienis

Nr. 36 (1401) | Kaina 1,30 Eur

D*ailė* | **M***uzika* | **T***eatras* | **K***inas* | **Š***okis*

3
Festivalio „Gaida“ koncertų apžvalga

6
Apie teatrą atvirai: teatro kritikių susirašinėjimas

8
Intriguojanti Ievos Naginskaitės istorija

9
Kaip Birutė Zokaitytė bendradarbiavo su kirvarpa

12
Režisierė Marija Stonytė apie filmą „Švelnūs kariai“

13
Naujas „Kinas“

Scena iš baleto „Šventasis pavasaris“ M. Aleksos nuotr.

Klausimai, jaudinantys žmones

„Pragiedrėjusi naktis“ ir „Šventasis pavasaris“ LNOBT

Žilvinas Dautartas

„... ir labai norėčiau, kad žiūrovai susikurtų savąją istorijos versiją...“ Ar išsipildė choreografo Krzysztofo Pastoro norai? Atsakymą į šį klausimą gausime ne po premjerinių spektaklių Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre (LNOBT). Premjerinis šventinis šurmulys demonstruoja tik pasitenkinimą dėl dar vieno užbaigto kūrybinio etapo, o išliekamąją viso to vertę parodys lankomumas ir ilgaamžiškumas. Spalio 29 ir 30 d. žiūrovų verdikto laukė LNOBT bendruomenė, pristatydama naujausią darbą – Arnoldo Schönbergo vienaveiksmį baletą „Pragiedrėjusi naktis“ ir Igorio Stravinskio „Šventąjį pavasarį“.

Šio diptiko pristatymą pradėjo „Pragiedrėjusi naktis“. Apie ką ši choreografo Pastoro sukurta išpažintis, atliekama šokio kalba? Apie mus, mylinčius ir pykstančius, išduodamus ir išduodančius, patiklius ir apgaunančius, bandančius suvokti, kas vyksta aplink, ir plaukiančius pasroviui. Apie mus, žmones, kurie esame tokie, kokie esame. Gal todėl vyksmas scenoje taip įtraukia, pajungia sau, priverčia ne gėrėtis, o mąstyti. Ir tai svarbiausia. Choreografas, tarsi apsidrausdamas nuo būsimų priekaištų tų žiūrovų, kurie į teatrą atėjo pailsėti, spektaklio programėlėje pateikia savo motyvaciją: „Kita vertus, „Pragiedrėjusi naktis“ ir dramaturgine prasme yra gerokai įdomesnė ir sodresnė, nei tipiška šokti skirta muzika, – ji nėra vien tik akompanimentas dailiems baleto žingsneliams: jos gelmėje slypi stiprios idėjos ir stulbinanti muzikinė kompozicija.“ Manau, kad tos gelmėje slypinčios idėjos ir muzikinė kompozicija ne tik lėmė statytojo pasirinktą choreografijos leksiką, įvardintą kaip neoklasikinė, bet ir padėjo suderinti emocionalų muzikos lyrizmą su ganėtinai agresyviu veržlumu. Gal todėl tiek duetai, tiek masinės scenos pakeri judesio ir minties estetika. Viskas, kas vyksta scenoje, atliekama labai subtiliai, atlikėjų profesionalumas, gebėjimas įprasminti ir perteikti kuriamų personažų jausmus ir emocijas, neperlenkiant lazdos, sukuria žiūrovų salėje tokią nuotaiką, kuri tarsi nutiesia tiltą tarp scenos ir salės. O tai nedažnai pasitaiko.

Ar priims žiūrovai naujausią kolektyvo darbą, parodys ateitis. Be abejo, jis patiks ne visiems. Dėl skonio nesiginčijama. Vieni šį diptiką priims be išlygų, demonstruodami novatoriškumą, kiti, slėpdami nenorą mąstyti ir taip prisidėti prie

Nukelta į 4 psl.

Siuvinėjant ar interpretuojant

Mintys išklausius XVIII Tarptautinį Fryderyko Chopino konkursą Varšuvoje

Edmundas Gedgaudas

Martin Garsia Garsia

Bruce (Xiaoyu) Liu

Fryderyk Chopin... Tokia didžiojo lenkų kompozitoriaus pavardė. Netoli Vilniaus geležinkelio stoties esanti Šopeno gatvė driekiasi per žinomam Vilniaus aludariui Wilhelmui Szopenui (Šopenui) priklausiusius žemės sklypus, tad XIX amžiui besibaigiant ten nutiestą naująją gatvę imta vadinti jo vardu, o 1899 m. šis pavadinimas buvo įteisintas. Tęsdamas pavardžių rašybos temą, paminėsiu ką tik Varšuvoje pasibaigusį Fryderyko Chopino konkursą, kur vyravo hieroglifais rašantys rytiečiai – transkribuoti jų pavardes būna sudėtingiau, negu šiaip pažvelgus atrodytų. Tačiau ir kirilicos raidyną naudojantys rusai, kurių pavardes mes buvom įpratę savaip užrašinėti, dabar jas rašo angliškai, tad aš tik po kelių dienų suvokiau, jog konkurso dalyvis Khozyainov paprasčiausiai yra Choziajnovas. Lenkas gal pasakytų „co kraj, to obyczaj“ („kiekvienam krašte savi papročiai“). Būtų normalu, jei šis priežodis neaprėptų ir muzikos. O Rusija yra šalis, kuri išugdė labai savitą ir stiprią pianistų mokyklą – tokią, kad stokojantis meninės individualybės, tačiau deramu lygiu šią mokyklą įvaldęs pianistas gali už jos „pasislėpti“. Choziajnovas buvo tolimas Fryderyko muzikai gal ir todėl, kad jo meninę individualybę formavo visiškai kitokia romantizmo samprata. Jis gali sužavėti skambindamas Rachmaninovą arba Čaikovskį, tačiau abejoju, ar ir Skriabiną. Šis „žaidimas slėpynėmis“ ne vieną konkurso klausytoją apgavo, nes jau po antrojo etapo apie Choziajnovą buvo rašoma taip, tarsi jis jau būtų laureatas.

Konkursas faktiškai prasidėjo, kai tarptautinei komisijai sprendžiant pagal atsiųstus vaizdo ir garso įrašus 151 kandidatas buvo pakviestas dalyvauti liepos mėnesį Varšuvoje vykusioje konkurso dalyvių atrankoje. Po jos liko 87 kandidatai, daugiausia iš Kinijos – 22. Iš Lenkijos 16, iš Japonijos 14, iš Pietų Korėjos 7. Po šios atrankos nebeliko Prancūzijos ir Vokietijos atstovų, tad konkurso dominantė pasislinko Rytų pusėn. Mano kaimynas, pasitelkęs orią visažinystę, tą aiškina europiečių patižimu drausminant tinginiaujančius vaikus. Gal jis ir teisus, nes visiškai kitaip orientuota kinų kultūra konkursą verste užvertė panelėmis, „dailiai siuvinėjančiomis“ ten, kur derėtų interpretuoti genialią muziką. Jos išmokytos gal panašiai kaip ir mūsų mokyklose – pirštukai miklūs. Tik kas iš to? Įgudau jų skambinimą „leisti pro ausis“ ir nustebau, kai po pirmojo turo nė vienos „siuvinėtojos“ nebeliko (!). Kam derėtų padėkoti? Kažkodėl pagalvoju apie poną Thai Son Dangą, kurį labiau pažįstame kaip Dang Thai Soną, prieš keletą metų Vilniuje nepamirštamai paskambinusį 24 Chopino preliudus. Tik ar jam dera būti ir konkursantus vertinančios komisijos nariu, kai ne vienas konkurso dalyvis pas jį mokėsi? Nors jis savo mokinių konkurso balais nevertina, kiti tos komisijos nariai su ponu Dang Thai Sonu turi vienokį ar kitokį santykį. Sudėtinga.

Konkurse – trejetas etapų ir finalas. Sakytum, keturi turai. Dalyviai instrumentą galėjo rinktis iš penkių pasiūlytų. Sąsiuvinyje klausydamasis kai ką žymėjausi, dabar surandu vietą, kur minimaliai kai ką užsirašiau skambinant kinų kilmės kanadiečiui Bruce'ui (Xiaoyu) Liu, pelniusiam pirmąją premiją: „Jis valdo paslaptį jos neatverdamas, atverta paslaptis juk dingtų. Svarbiausias kūrinio vietas pritildo. Skambina ilgomis frazėmis. Vis labiau juo tikiu.“ Per *tutti* stebiu suklususio orkestro veidus ir konkursantams draugišką dirigentą Andrzejų Borejko (jis pianistus pasitinka dar užkulisyje, pabendrauja ir drauge eina į sceną). Finalistė puikioji japonė Aimi Kobayashi (kokie jos interpretuoti preliudai!), tai pačiai šaliai atstovavusi ir tik į finalą nepatekusi Miyu Shindo. Neįprasta asmenybe imponavo japonas Kyohei Sorita (2 premija), kurį pramin ėm „samurajumi“, tad nustebom sužinoję, kad Varšuvoje jį irgi taip vadina. Kanadietis J.J. Jun Li Bui, latvis Georgijus Osokinas, Pietų Korėjos pianistas Hyule Lee, Italijos ir Slovėnijos atstovas Alexanderis Gadjievas (Gadžijevas, 2 premija), ispanas Martinas Garsia Garsia (3 premija)... Tai tik kelios to konkurso, į kurį patekti ketino 500 pianistų, puošmenos. Per 15 dienų buvo pateikta maždaug 2000 Chopino kūrinių interpretacijų, ir jei jų klausytume be pertraukos, truktų bemaž 100 valandų. Konkurso abu su žmona klausėmės internetu, per tas dienas beveik neišeidami iš namų. Tokia galimybe klausytis konkurso itin gausiai naudojosi Japonijos, Pietų Korėjos, Latvijos, Lenkijos, JAV klausytojai, ir gal ne tik pensininkai kaip mudu.

Kyohei Sorita ir dirigentas Andrzej Borejko

Alexander Gadjiev

Organizatorių nuotraukos

Keista, bet konkurse dažnai girdėtas *Andante spianato* ir didysis polonezas visai nepabodo. Gal todėl, kad pirmą sykį tuo man dar negirdėtu kūriniu sužavėjo Vilniuje koncertavusi vieno įžymiausių XX a. pradžios pedagogų Alfredo Cortot auklėtinė Magda Tagliaferro (šioms pavardėms praverstų ir *google* informacija). Klausiausi jos

Aimi Kobayashi

rečitalio drauge su Vytautu Landsbergiu, ir polonezui karališkai artėjant link itin žėrinčios pabaigos, Vytulis tyliai apie pianistę pasakė: „boba su velnio plauku“. Taip, ji kaip retas pianistas išmanė virtuozinio spindesio dalykus, matyt, jie siejasi ir su itin sena prancūzų pianistų mokykla. Dar neįprasta, bet šiemet nemažai kas skambino ankstyvuosius Chopino opusus, reikalaujančius būtent prancūzų mokyklai būdingo detalių aiškumo ir jų spindesio.

Konkurso dalyvių lygis buvo itin aukštas. Ir vargu ar kur nors egzistuoja dar griežtesni konkurso reikalavimai. Nebepamenu, kuris marksizmo klasikas rašė apie drauge su vandeniu iš vonelės išpiltą kūdikį, o aš šį posakį prisiminiau, kai ne tik „siuvinėjančių panelių“, bet ir puikiai Kinijai atstovavusio Hao Rao tarp dalyvių nebeliko – jis nepateko į finalą. Septyniolikmetė Rusijos ir Armėnijos atstovė Eva Gevorgyan – stipri pianistė, dažnokai buvo minima kaip jauniausioji konkurso dalyvė. Atidžiai patikrinęs aptikau, jog į konkurso finalą nepatekęs kinas Hao Rao už ją dar penkiais mėnesiais jaunesnis. Aršūs E. Gevorgyan šalininkai interneto komentaruose drabstė priešininkus tokiais žodžiais, kurių čia nekartosiu (ir tai galantiškieji lenkai!). Rezultatas toks, jog konkurso pagrindiniam laureatui Bruce'ui (Xiaoyu) Liu Katovicuose jau po konkurso skambinant Chopino Koncertą e-moll, pirmoji to išskirtinio vakaro dalis teko E. Gevorgyan, turėjusiai progą dar kartą įrodyti, kad Chopinas – ne jos kompozitorius (ir pati tą yra minėjusi).

Nepamiršiu vaizdo, kai pagyvenęs ponas, po pirmojo turo sveikindamas italę Leonorą Armellini, prieš ją priklaupė ant vieno kelio. Gal tai ypatingos pagarbos išraiška damai, antrą kartą atvykusiai į konkursą, kuriame anksčiau nepateko į finalą, o gal ir lenkų kultūroje užsilikusi riteriškumo apraiška. Kad šis praeities vaiduoklis kokiu nors pavidalu nepasikartotų, užkulisyje budinčios moterys ėmė kiekvieną dalyvį po pasirodymo lydėti iki jam skirto kambario, atverti duris ir konkursantui įžengus vidun jas vėl rūpestingai užverti. Aplodismentai kai kada virsdavo ovacijomis, kurių šitaip izoliuotas konkursantas nebegirdėdavo, tad ir už jas padėkoti jam nebūdavo kaip. Matyt, ponia Armellini apie tą naują tvarką jau žinojo, nes po trečio turo ji anaiptol neskubėdama nueiti nuo estrados priiminėjo ovacijas. Nebūtų italė!

Tad kad ir su kokia programa pas mus atvyktų šio konkurso dalyvis, tegu ir aukščiau antrojo turo nepakilęs, eičiau jo klausytis ir draugus paraginčiau tą daryti.

Kokios aktualijos?

Festivalio „Gaida“ koncertų apžvalga (spalio 22 – lapkričio 5 d.)

Faustina Dedūraitė

Pastarųjų metų „Gaidos“ programų turinys nuolat sulaukdavo muzikos kritikų dėmesio, neretai replikų bei komentarų dėl minimalistinės muzikos dominavimo, per mažai lietuvių kompozitorių kūrinių ar epiteto *aktuali* nerealizavimo. Šiais metais „Gaidos“ organizatoriai galbūt atsižvelgė į pastabas ir parengė gana stiprų repertuarą: festivalis pristatė 33 premjeras Lietuvoje (tarp jų 12 pasaulinių), pakvietė tris užsienio kompozitorius (Stefaną Prinsą, Michaelą Beilį, Hansą Abrahamseną, prestižinio „Grawmeyer“ laureatą), o koncertai sulaukė itin daug publikos, kurios neišgąsdino net pandeminis laikotarpis.

Šių metų programa buvo viena intensyviausių. Per tris savaites įvyko 17 renginių (tarp kurių ir susitikimai su žymiais svečiais), kuriuos jungė *solo* ir *tutti* (lyderio ir komandos) tematika. Simfoniniuose kūriniuose tai atsiskleidė per solisto ir orkestro akistatą, o kameriniuose ansambliuose kiekvienas narys galėjo į save pažvelgti ir per solisto, ir per ansamblio kaip visumos prizmę.

Praplėstos komandos įvaizdį, kurį sudarė tiek atlikėjai su dirigentu, tiek garsiakalbiai, tiek publika, buvo galima patirti kartu su „Bremen Loundspeaker Orchestra“ ir Lietuvos ansamblių tinklu (dirigentas Vykintas Baltakas). Koncerte „LENdscapes“ publika buvo apsupta 34 garsiakalbių, kurie turėjo savo natų pultus ir partitūras. Negana to, 17 muzikantų ir trys dainininkės kūriniams skambant taip pat keitė savo vietas. Žiūrovai galėjo stebėti šalia sėdinčią smuikininkę ar krūptelėti nuo staigaus mušamųjų gausmo už nugaros. Paskutinėje Christopho Ogiermanno kompozicijoje „MULTIeTUDE 2b“ klausytojai buvo pakviesti patys prisijungti prie kūrinio koncepcijos: prieiti prie mikrofonų, išsakyti savo mintis, išsipasakoti. Tai atspindėjo šio kūrinio tikslą – panaikinti bet kokią įvykių hierarchiją. Kompozicijos idėja tikrai buvo įgyvendinta: išvydome per salę tempiamą veidrodį, pastatytą stalą, kitiems dar begrojant jau išeinančius kitus atlikėjus ar klarnetininką, kuris išlanksto iš natų lėktuvėlį ir jį sklandžiai paleidžia publikai. Net nenustebau, kai tik gavusi lapą su pasirenkamais atsakymo variantais į klausimą „Kieno yra Vilnius?“ ir nespėjusi visų jų perskaityti pamačiau atlikėjo ranką, jau atimančią iš manęs popierių. Tokie koncertai-performansai gali kelti daug klausimų, tačiau šiame koncerte viskas vyko natūraliai ir prikaustė dėmesį, tad sumanymas ir jo atlikimas tikrai pasiteisino.

Kaip ryškiausias pasirodymas iškilo belgų ansamblio „Nadar“ koncertas, kuriame buvo pristatytos 5 kompozicijos ir du nebylūs trumpametražiai filmai, atspindintys *alter ego*, susidvejinimo tematiką. Koncerte atsiskleidė aukšto lygio muzikinė parengtis, performatyvumas, tikslingas medijų įsiterpimas. Ansamblis grojo ne tik instrumentais, bet ir objektais, pasirodyme buvo gausu teatro ir kino elementų. Pavyzdžiui, Michaelo Beilo kompozicija „Key Jack“ (jei atlieka moteris, pavadinimas keičiamas į „Key Jane“) buvo skirta *pianistui be fortepijono*, vaizdo įrašui ir magnetofono juostai. Pianistė (Elisa Medinilla) su dar dviem savo kopijomis ekranuose grojo ant lentos, tarsi ji būtų įprasta instrumento klaviatūra. Garso kombinacijos buvo jau iš anksto įrašytos, tačiau atlikėja gyvai vaidino ir kūrė vaizdinę medžiagą, kuri tiksliai atitiko garso takelį. Mažiausias neatitikimas galėjo sugriauti pasirodymą, tačiau viskas buvo atlikta idealiai tiksliai. Tokį rezultatą galima išgauti tik tada, kai vaidina profesionalus muzikantas, o ne aktorius. Kaip minėjo pats kompozitorius, jo kūriniai yra beveik šokis, beveik performansas, tačiau itin svarbu, jog tai, kas atliekama, būtų daroma muzikantų ir būtent koncertinėje scenoje, o ne kur kitur.

„Nadar“ ansamblio programa tarsi buvo pratęsta kitą vakarą, kur Stefano Prinso bei Michaelo Beilo kūrinius ir Mykolo Natalevičiaus pasaulinę premjerą „Didžioji tuštuma“ (2021) atliko jau lietuviškas šiuolaikinės muzikos ansamblis „Synaesthesis“. Nors koncerte buvo ir netikėtumų: Beilas sustabdė kūrinį „Und Sechs“, nes neveikė medijos stereojuosta, tačiau po neilgos pertraukėlės kūrinys nuskambėjo sklandžiai. Šioje kompozicijoje kitokia perspektyva atsiskleidė *solo* ir *tutti* tematika – per dirigento ir ansamblio santykį. Karolis Variakojis meistriškai valdė grupę, buvo smagu jausti tikslų atlikimą, dirigento įsigilinimą į partitūrą, atlikėjų susiklausymą. Vis dėlto po „Nadar“ ansamblio „Synaesthesis“ pasirodymas neatrodė toks efektingas: Beilo kompozicijoje „Caravan“ trūko didesnio susistygavimo, pastebėjau skubotumą atliekant įvairius vaizdinius. Žinoma, pavėlavus ar tam tikru momentu nenusifilmavus trumpame fragmente, kuris vėliau persikelia į ekraną, sugriūtų visa kūrinio idėja. Tačiau belgų ansambliui tai pavyko padaryti ramiai, organizuotai, profesionaliai, grupės nariai pasireiškė ne tik kaip profesionalūs atlikėjai, bet ir kaip aktoriai, ko pritrūko „Synaesthesis“ ansambliui.

Lietuvos ansamblių tinklas

K. Bingelio nuotraukos

Lietuviškos muzikos programą pateikė „Twenty Fingers Duo“ (smuikininkė Lora Kmieliauskaitė, violončelininkas Arnas Kmieliauskas, dalyvavo pianistė Indrė Baikštytė), kurie greta pastaraisiais metais sukurtų kūrinių (Juliaus Aglinsko, Dominyko Digimo, Kristupo Bubnelio–Eliaso P. Browno) pagerbė neseniai mirusį kompozitorių Bronių Kutavičių, paveikiai atlikdami jo „Aštuonias Stasio miniatiūras“ (2002). Beje, Kutavičiaus atminimui savo naujausią opusą paskyrė Lietuvos ansamblių tinklo vadovas Vykintas Baltakas, jis buvo atliktas „LENdscapes“ koncerte. „Giunter Percussion“ ir violončelininko Glebo Pyšniako koncerte įvyko dar viena pasaulinė lietuviška premjera – Mantauto Krukausko „Poliarizacija“.

Kitų festivalyje pasirodžiusių ansamblių repertuaruose vyravo minimalizmo stilistika, dėl kurios pertekliaus „Gaida“ dažnai kritikuojama (pavyzdžiui, 2016 m. amerikietiškajam minimalizmui buvo skiriama daugiau nei ketvirtadalis repertuaro). Šiais metais minimalizmas pasireiškė kur kas organiškiau – Naujų idėjų kamerinio orkestro NIKO (Philipo Glasso Styginių kvartetas Nr. 3, Johno Adamso „Shaker Loops“) bei amerikiečių „Sandbox Percussion“ (Steve'o Reicho „Mallet Quartet“, Terry Riley „In C“) programose. Įdomu, jog NIKO specializuojasi minimalistinėje muzikoje, tačiau jų atlikimo maniera nevisiškai atitinka amerikietiškojo minimalizmo interpretacinę tradiciją. Ansamblis turi itin ryškų įvaizdį: pasirodymuose svarbią dalį užima choreografija, vizualizacijos, dizainas, apranga, dažnai įterpiamas vokalas ar šokio judesiai. Įvaizdžio formavimą sustiprina ir NIKO vadovas Gediminas Gelgotas,

„Nadar“ koncerto akimirka

puikiai besijaučiantis scenoje. Ir šįkart jam lengvai pavyko valdyti, sutelkti publikos dėmesį, įtikinti savo balsu, judesiais. Tai lėmė tam tikro šou sukūrimą. Tad NIKO koncerte susidarė įspūdis, jog kokybiškai, techniškai atlikti kūriniai apeliavo ne į klasikinį minimalizmą, o veikiau į naują postminimalizmo rūšį *mini-pop-rock*.

Jau ne pirmus metus „Gaida“ kviečia apsilankyti ir klubinėje scenoje. Šiuolaikinio meno centre šiais metais viešėjo tokie elektroninės muzikos kūrėjai kaip Alva Noto (su Kenu Niibori), „Plaid“ (Andy Turneris ir Edas Handley) bei „Actress“ (Darrenas J. Cunninghamas). Dėmesys elektroninei muzikai anaiptol nėra antrinis, nes festivalis supažindino su išties profesionaliais, aukščiausio lygio naujausiais darbais. Tačiau, kaip buvo sakyta prieš festivalį vykusioje spaudos konferencijoje, visi šie trys atlikėjai jau yra viešėję Lietuvoje: 2013 m. „Gaidoje“ savo programas pristatė Alva Noto bei „Plaids“, o „Actress“ buvo pasirodęs Kaune. Nors tai ir ne nauji atradimai, šių atlikėjų programos buvo tikrai kokybiškos ir vertos dėmesio, ką paliudijo ir publikos gausa.

Baigdama apžvalgą dar kartą prisiminiau festivalio antraštę: 31-asis tarptautinis aktualios muzikos festivalis. Kas buvo aktualu? Festivalyje skambėjo itin plati muzikinės stilistikos amplitudė: nuo akademinės, džiazo muzikos iki alternatyvios, klubinės, eksperimentinės kūrybos, multimedijos projektų. Sakyčiau, programų naujumą patvirtino 12 premjerų, o susitikimuose buvo galima susipažinti su dabar pasaulyje pripažintais kompozitoriais. Spaudos konferencijoje dirigentas Robertas Šervenikas pasakojo, kad neseniai lankėsi Varšuvoje ir gali palyginti šiuolaikinės muzikos scenas. Anot jo, šių metų „Gaidos“ programa yra labai įdomi ir neatsiliekanti nuo pasaulinių tendencijų. Tad pasirinkimas vadintis aktualiosios muzikos festivaliu visada kels iššūkių, pamąstymų, koks turėtų būti *aktualus* repertuaras. Galima tik pasidžiaugti, kad šiais metais šį iššūkį festivalis priėmė tikrai rimtai. O tai dar ne paskutiniai aptariami koncertai.

B. D.

Klausimai, jaudinantys žmones

Atkelta iš 1 psl.

teatrinio vyksmo čia ir dabar, bandys rasti savo skonio ir supratimo pateisinimų. Kad ir kaip būtų, realūs, ne nuotoliniai žiūrovai yra neatskiriama bet kokio teatro dalis. Yra vieno režisieriaus, vieno aktoriaus teatrai, tačiau ar lankėtės vieno žiūrovo teatre? Tikrai ne. Nebent savo namuose.

Išsamesne „Pragiedrėjusios nakties“ analize galima užsiimti atslūgus pirmai susižavėjimo ar nusivylimo bangai. Dabar tai tik pirmieji įspūdžiai, pagrįsti emocijomis. Net ir po dviejų spektaklių negali objektyviai vertinti nei choreografinio teksto, nei to, kaip atlikėjai pateikia tą tekstą, kaip laikosi kompozicinio piešinio.

Tą patį galima pasakyti ir vertinant „Šventąjį pavasarį“. Šio baleto choreografas Martynas Rimeikis prisipažįsta: „Per Igorio Stravinskio „Šventajame pavasaryje“ užkoduotus ritualus norėjosi priartėti prie individo ir jo vidinio pasaulio, minčių srauto aukojimosi akivaizdoje. (...) Kiekviename iš mūsų yra tiek aukos, tiek aukotojo“, tarsi pratęsdamas kompozitoriaus mintį: „Aš sapnavau pagoniškas apeigas, kuriose auka, išrinktoji nekalta mergina, aukoja save mirties šokiui.“ Jaunojo choreografo „Šventasis pavasaris“ ryškiai skiriasi nuo kitų matytų šio baleto statytojų variantų.

Mauricе'o Béjarťo „Šventasis pavasaris“, matytas per jo trupės „XX amžiaus baletas“ gastroles Maskvos Didžiajame teatre, sukrėtė ne tiek mums neįprasta choreografija, kiek ta iš scenos sklindančia nevaldoma ekstaze, kai scenoje jau nėra aukotojų, o tik į transą panirusi minia. Deja, neteko matyti 2000 m. mūsų teatro scenoje pastatyto šio baleto varianto (choreografas Xin Peng Wangas). Įdomų šio baleto variantą, perkeldama akcentus, pateikė choreografė Lina Puodžiukaitė-Lanauskienė, prieš keletą metų pastačiusi „Šventąjį pavasarį“ Šokio teatre: skambant paskutiniams muzikos akordams, Vyriausioji žynė, per petį persimetusi auką, oriai tolsta aukuro link, tarsi skleisdama žinią, kad lengviau ir paprasčiau aukoti kitą, jei tik turi galios, nei aukotis pačiam.

Rimeikio „Šventasis pavasaris“ bando, ir beje, sėkmingai, praskleisti skraistę į vidinį žmogaus pasaulį, jo besikeičiančią reakciją į vykstančius tiek vidinius, tiek išorinius pokyčius, pastangas prisitaikyti prie jų, neatsiliekant, žūtbūt išlaikant gyvenimo tempą ir ritmą. Ar tai pavyko choreografui – priartėti prie to tikslo, kurį sau kėlė? Manau, kad taip. Ir dar daugiau. Leidžiantis uždangai, kyla dar vienas klausimas – o ar reikėjo aukotis? Ar reikia ir verta aukotis dabar, XXI amžiuje? Kai žmonės per amžiną skubėjimą gali net nepastebėti tos aukos.

Be abejo, šis diptikas vertas didžiausių pagyrų. Ir jos pelnytos. Atliktas milžiniškas darbas, nepaisant visų negandų ir trukdžių. Dar kartą maloniai nustebino baleto kolektyvas, puikiai pademonstravęs savo profesionalumą, gebėjimą susidoroti su keliamais uždaviniais, neparodant pastangų. O gal čia ne tik jų, bet ir vadovų repertuarinės politikos nuopelnas, išsaugant balansą tarp klasikinio baleto ir

Anastasija Čumakova balete „Pragiedrėjusi naktis“ M. Aleksos nuotr.

neoklasikinės choreografijos? Klasikinis repertuaras, prisodrintas epochų estetikos, tarsi kilsteli šokį į nematerialų lygmenį, neoklasikinis ir modernusis šokis praplečia šokio technikos ribas, praturtina judesių arsenalą, suteikia choreografams bei atlikėjams galimybę ryškiau pademonstruoti XXI a. šokio vystymosi gaires ir, žinoma, atsakyti į klausimus, jaudinančius žmones.

Premjeriniuose spektakliuose šoko tik viena atlikėjų sudėtis: „Pragiedrėjusioje naktyje“ – Moterį Anastasija Čumakova, jos prisiminimą Gohar Mkrtchyan, Meilužį Jonas Laucius, Sutuoktinį Danielis Dolanas, „Šventajame pavasaryje“ – Pirmąją merginą Julija Stankevičiūtė, Antrąją merginą Mkrtchyan, Tris vyrus Jeronimas Krivickas, Stanislavas Semianiura ir Genadijus Žukovskis. Tikiuosi, atėjus laikui kitos sudėtys nenuleis kartelės.

Diptiko muzikos vadovas ir dirigentas Ričardas Šumila, nepaisant veržlaus temperamento, sugebėjo susitvarkyti su sudėtingomis partitūromis. Palyginus su santykinai prabangiu teatro interjeru, livrėjuotais patarnautojais ir šventiškai pasipuošusia publika, pradžioje kiek šokiruoja ne tik minimalistinė scenografija (scenografai Adomas ir Marijus Jacovskiai), bet ir kukliai santūrūs šokėjų kostiumai (čia geriau tiktų drabužiai arba apranga, kurių dailininkės Jurgita Jankutė ir Elvita Brazdylytė). Palyginus su 1913 m. Paryžiuje pastatytu „Šventuoju pavasariu“ (baletmeisteris Vaclavas Nižinskis, dirigentas Pierre'as Monteux, dailininkas Nikolajus Rerichas), lietuviškasis „Šventasis pavasaris“ tiesiog spindėjo prabanga. Juk prancūziškas variantas buvo nukeltas į pagoniškąją vyžotą ir naginėtą Rusią, o lietuviškas galėjo puikuotis palyginti moderniais apdarais.

Sakoma, kad blogas mokytojas tas, kuris neparengė geresnio už save arba bent jau sau lygaus mokinio. Manau, Krzysztofas Pastoras – geras mokytojas. Netgi labai.

Kronika

Birbynininko Prano Tamošaičio 90-mečio minėjimas

Lapkričio 5 d. birbynininkui, tarptautinių konkursų laureatui, nusipelniusiam artistui, kompozitoriui, kamerinio ansamblio „Sutartinė“ įkūrėjui ir ilgamečiam vadovui, dainų švenčių dirigentui prof. Pranui Tamošaičiui būtų sukakę devyniasdešimt metų. Šia proga vyko renginiai, atsiminimais „Ryto suktinyje“ dalinosi profesoriai Algirdas Vyžintas, Vytautas Juozapaitis, P. Tamošaičio mokinys Egidijus Ališauskas, kompozitorius Anatolijus Lapinskas, Daiva Tamošaitytė. Radijo laidoje „Pakeliui su klasika“ ji papasakojo apie tėvą – pirmąjį profesionalų birbynininką, parodžiusį nacionalinį instrumentą pasauliui, sukūrusį naują tradicinės muzikos žanrą, naują repertuarą ir savitą stilių.

Lapkričio 4 d. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje įvyko atminimo vakaras, kuriame jungtinis liaudies instrumentų ansamblis

Ansamblis „Sutartinė“, koncerto dalyviai: Egidijus Ališauskas, Eduardas Gabnys, Daiva Tamošaitytė, Vytautas Tetenskas LMTA A. Bružaitės nuotr.

atliko P. Tamošaičio aranžuotas Balio Dvariono, Jurgio Gaižausko, Juozo Tallat-Kelpšos ir P. Tamošaičio harmonizuotas liaudies dainas („Oi liūdnas, liūdnas“, „Ein bernelis“, „Vidur žalios pievos“, „Žaliojoj lankelėj“, „Kai aš grėbiau“, „Saulutė nusileido“), P. Tamošaičio „Jurbarkiečių polką“, Leono Povilaičio „Untytę“. Dalyvavo solistai – Vytautas Juozapaitis ir Zita Martinavičiūtė, muzikologas Vaclovas Juodpusis, profesoriai Eduardas Gabnys, Vytautas Tetenskas. Žavėjo E. Ališausko solo, kai jis atliko Jono Švedo raliavimą „Ėsk, karvute“, parašytą P. Tamošaičiui atlikti 1957 m. Maskvoje vykusiame VI pasauliniame jaunimo ir studentų festivalyje, iš kurio „Sutartinė“ ir jos vadovas sugrįžo laimėję aukso medalius.

Lapkričio 6 d. Jurbarko savivaldybės ir kultūros centro rūpesčiu Jurbarko krašto muziejuje įvyko atsiminimų vakaras ir koncertas. Kapelos iš Plungės, Skuodo ir Jurbarko liaudies muzikos kapela „Mituva“ (vad. Jadvyga Zemliauskienė) atliko P. Tamošaičio „Muleikų polką“, „Jurbarkiečių polką“, pabaigoje jungtinis orkestras – P. Tamošaičio „Prie Mituvos“. Kultūros centro vadovas Gintaras Zareckas pateikė staigmeną – muzikinį vaizdo sveikinimą iš P. Tamošaičio gimtinės Molynės kaime. Ačiū jam už entuziazmą ir šiltą pokalbį. Jurbarko rajono meras Skirmantas Mockevičius rodo nuostabų pavyzdį ir pagarbą liaudies menui, grieždamas smuiku kapeloje „Mituva“. Renginyje E. Ališausko birbynė skambėjo ir solo, ir kartu su jurbarkiečiais.

Minėjimai buvo puiki proga pamąstyti apie tai, kodėl nesigirdi per LRT radiją ir televiziją istorinių įrašų, kodėl gausūs archyvai užverti, o juk padaryta daugiau kaip trys tūkstančiai įrašų su visais žymiausiais Lietuvos solistais, ištikimiausiu bendražygiu Virgilijumi Noreika, įamžinti daugelio lietuvių kompozitorių kūriniai, parašyti „Sutartinei“, birbynių kvintetui ir įvairioms liaudies instrumentų ir vokalo sudėtims, sukurta TV filmų. Tai lobis, su kuriuo derėtų supažindinti jaunąją kartą. P. Tamošaitis rūpinosi birbynės, kaip nacionalinio lietuvių instrumento, patentavimu, ištobulino jį iki virtuozinio lygmens. Jis buvo pirmasis profesionalas nuo pokario, kuris išėjo į tarptautinę areną 1954 m. ir ilgiausiai vadovavo kolektyvui – beveik 50 metų! Gausūs atsiliepimai šalies ir užsienio spaudoje liudija pasiektą aukščiausią atlikimo meistriškumo lygį, kuris derėjo su savita lietuviško meloso ir pasaulėjautos etika. Recenzijose užsienio spaudoje, kurių, pasak P. Tamošaičio, „blogų nebuvo“, paminėtas ir retas multiinstrumentalizmas (skudučiavimas, kitų instrumentų įtraukimas), ir ypatingas solisto birbynės tembras, spalvos, natūralus intonavimas, plati garsinė skalė, dainingas improvizacinis pradas. Visuomet pilnos salės, emocinis poveikis klausytojams, kada, ypač išeivija, verkė, išgirdę melodijas, ataidinčias iš, regis, priartėjusios Lietuvos kaimų ir klonių. Ilgai P. Tamošaičio sukurtas muzikavimo etalonas neturėjo analogo.

Norisi tikėti, kad Prano Tamošaičio vardas ir jo nuveikti darbai Lietuvai bus prisimenami ir tęsiami. Jis nenuilstamu darbu rodė, koks unikalus mūsų paveldas ir kad juo galima geriausiai reprezentuoti šalį.

Daiva Tamošaitytė

Pastangos išsaugoti žmogiškumą ir autentiškumą

Pokalbis su šokėja Olesia Šaitanova

Agnė Zėringytė

Olesia Šaitanova – baleto šokėja, kilusi iš Ukrainos, jau penkerius metus gyvenanti ir dirbanti Vilniuje. Su pagyrimu baigusi Kijevo valstybinę baleto mokyklą, kurį laiką šoko Ukrainos nacionaliniame operos ir baleto teatre, o nuo 2016 m. tapo Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro (LNOBT) soliste. Per savo karjerą su skirtingų teatrų trupėmis pasirodė įvairiose pasaulio šalyse – JAV, Vokietijoje, Italijoje, Švedijoje, Graikijoje, Japonijoje, Didžiojoje Britanijoje ir t.t. Ne vieno tarptautinio konkurso laureatė. Sukūrė visus klasikinio repertuaro vaidmenis – Odetą ir Odiliją „Gulbių ežere“, Mėlynąją Paukštę ir princesę Aurorą „Miegančiojoje gražuolėje“, Kitri „Don Kichote“, Medorą ir Gulnarą „Korsare“, Žizel ir kt. Šoko spektakliuose „Procesas“ (choreografas Martynas Rimeikis, LNOBT, 2017) bei „Pikų dama“ (choreografė Anželika Cholina, A/CH, 2021).

Olesia Šaitanova ir Jonas Laucius balete „Žizel“

M. Aleksos nuotraukos

Kaip Tavo gyvenime atsirado šokis?

Šokti pradėjau penkerių. Mama nuvedė mokytis tautinių šokių, manydama, kad reikia sustiprinti mano nugaros raumenis prieš pradedant lankyti mokyklą. Juk dažnai vaikams, pradėjusiems eiti į mokyklą, išsivysto skoliozė. Mama norėjo apsaugoti nuo šios problemos, bet tuo metu nė nenujautė, kiek daug problemų atsiras per mano karjerą.

Esu labai dėkinga savo šeimai, tėčiui ir mamai, nes jie pastebėjo, kad man sekasi šokti ir turiu perspektyvų išmėginti save balete. Jie padarė viską, kas įmanoma, kad persikraustytume iš Krymo, kur gimiau, į Charkovą, nes tuo metu ten buvo įsikūrusi stipriausia baleto mokykla Ukrainoje, o vėliau – į Kijevą, kad mokyčiausi Kijevo valstybinėje baleto mokykloje, kurią Lietuvoje galėtų atstoti M.K. Čiurlionio menų mokykla. Taigi mano tėvai padarė be galo daug, kad gaučiau gerą išsilavinimą, suteikė man šansą.

Su kokiais stereotipais apie baletą teko susidurti? Galbūt norisi kai kuriuos pakeisti?

Egzistuoja labai daug stereotipų apie baletą, bet negaliu pasakyti, kad asmeniškai yra tekę su jais susidurti. Kuo daugiau kalbame apie tam tikrą stereotipą, tuo jis geriau įsirėžia į žmonių, kurie apskritai nedaug žino apie baletą ir šokį, sąmonę. Tačiau nenustosiu kartoti, kad baletas nėra sportas, – tai meno išraiška, ir labai noriu, jog žmonės tai suprastų. Mano, kaip baleto šokėjos, pareiga – paaiškinti, kuo baletas skiriasi nuo sporto.

Prieš penkerius metus pradėjai šokti LNOBT, jame sukūrei daug svarbių vaidmenų. Kodėl atvykai šokti į Lietuvą?

Baigusi Kijevo baleto mokyklą gavau kvietimą dirbti Marijos teatre Sankt Peterburge arba likti Kijevo nacionaliniame operos ir baleto teatre. Intuityviai nujaučiau, jog nenoriu vykti į Rusiją, tikriausiai dėl to, kad buvau labai jauna ir vis dar bijojau išvažiuoti į kitą šalį, kartu žinojau, kad negalėsiu dirbti esant tokiai atmosferai. Po trejų metų darbo Kijeve supratau, kad noriu tobulėti, nes kartu su mokytoja jau buvau parengusi visą klasikinį repertuarą ir norėjosi kažko naujo.

Tuo metu su manimi susisiekė Krzysztofas Pastoras ir paklausė, ar negalėčiau atvykti į Vilnių ir per dešimt dienų pasiruošti „Don Kichoto“ premjerai. Aš sutikau. Po premjeros Pastoras pasiūlė likti ir prisijungti prie LNOBT trupės. Visada būsiu jam dėkinga už šią galimybę ir tikėjimą manimi kaip profesionale. Taigi po dešimties dienų, praleistų su LNOBT trupe, supratau, kad noriu čia likti, nes čia jaučiuosi komfortiškai ir noriu dalintis savo pasirodymais, savo emocijomis ir patirtimis su nuostabia Lietuvos publika.

Jeronimas Krivickas ir Olesia Šaitanova balete „Romeo ir Džuljeta“

O kaip sekėsi prisitaikyti prie gyvenimo Vilniuje?

Dabar Lietuva yra mano namai. Džiaugiuosi, kad gyvenu ir dirbu Vilniuje, myliu šį miestą visa širdimi. Pirmieji metai buvo sunkūs: nieko nepažinojau, turėjau susirasti ir išsinuomoti butą, nemokėjau kalbos, skyrėsi žmonių mentalitetas. Nežinojau, kieno galėčiau paprašyti pagalbos, bet kartu mane lydėjo sėkmė, nes kelyje sutikau daug žmonių, kurie man padėjo. Esu laiminga, būdama čia. Išlaikiau lietuvių kalbos ir Konstitucijos egzaminus, tačiau vis dar mokausi lietuvių kalbos ir kultūros ypatumų. Čia mano draugai ir man brangūs žmonės bei nuostabi publika, mano žiūrovai, kurie visada mane palaiko, ir aš tai labai vertinu.

Šokai įvairių pasaulio šalių scenose. Kokių kultūrinių skirtumų pasitaikė?

Kultūrinių skirtumų yra, tačiau pasirodymo pabaigoje visada jauti nepaprastą energijos sprogimą iš publikos. Pavyzdžiui, Vokietijoje žiūrovai visada kojomis beldžia į grindis, bet niekad neišgirsi aplodismentų viduryje *adagio* arba variacijos. JAV publika visiškai priešinga – žmonės taip šūkauja ir ploja po kiekvieno judesio ar šuolio, kad kartais nesigirdi muzikos. Japonijoje pirmas pasirodymas scenoje visada sutinkamas plojimais, tačiau šokama visiškoje tyloje ir kartais atrodo, kad salėje niekas net nekvėpuoja. Bet po to reikia būti pasiruošusiam jau kitokiam pasirodymui, nes Japonijos žiūrovai šaukia „Bravo!“ ir kviečia lenktis daugybę kartų, o vėliau publika visada laukia su gėlėmis ir dovanomis prie scenos durų. Pamenu, kartą po „Gulbių ežero“ Tokijuje nusilenkimai truko apie pusvalandį. Italijoje žiūrovai daugybę kartų šaukia „Bravi!“ ir prašo pademonstruoti *fouetté* dar kartą ir t.t. Visur yra kultūrinių skirtumų, bet puiku, kad esame įvairūs ir turime galimybę savo emocijas rodyti skirtingai.

Jeronimas Krivickas ir Olesia Šaitanova balete „Procesas“

Kūrei klasikinių spektaklių vaidmenis, šokai ir šiuolaikiniame balete „Procesas“. Kaip galėtum apibūdinti šias skirtingas patirtis?

Labai mėgstu klasikinį baletą ir manau, kad nėra nieko sudėtingiau, kaip šokti klasikiniuose baletuose, bet kartu tai viena iš priežasčių, kodėl norėjau rasti teatrą, kuriame galėčiau patobulėti naujoje srityje. Dievinu Martyno Rimeikio „Procesą“ ir manau, kad šis baletas yra Lietuvos „vizitinė kortelė“. Kai šoku Lenę arba Teismo valytoją, tiesiog tuo mėgaujuosi, negaliu išreikšti žodžiais, ir publika, rodos, tuo metu jaučia, supranta mano veikėjų charakterius. Man patinka, kad ant scenos galiu būti tuo, kuo niekad nebūsiu tikrame gyvenime. „Procesas“ yra dovana, už kurią esu labai dėkinga.

Kokį patarimą duotum jaunesnei sau, dar tik pradedančiai baleto šokėjos karjerą?

Atvirai kalbant, negaliu atsakyti į šį klausimą, nes vis dar esu ieškojimų kelyje. Bet užtikrintai galiu pasakyti, kad patarčiau labiau pasitikėti savimi ir savo intuicija. Rūpintis savo kūnu, siela ir sveikata, išvengiant traumų. Duoti sau daugiau laiko pailsėti, atsipalaiduoti ir leisti jausti savo emocijas.

Per pirmąjį karantiną sušokai „Mirštančios gulbės“ šokį ant LNOBT stogo. Kaip pati jauteisi per karantiną, kai gyvenimas sustojo?

Karantinas buvo nesuprantamas, keistas metas. Praradau beveik dvejus metus baleto gyvenimo ir karjeros, nes mūsų profesijoje laikas labai ribotas. Bet sugrįžimas į sceną po karantino suteikė stiprybės neabejoti savimi ir leido suprasti, kad esu ten, kur ir turiu būti. Negaliu įsivaizduoti savo gyvenimo be baleto. Ir, žinoma, karantino metas, kai gyveni uždarytas dėžėje, parodė mūsų požiūrį į socialinius tinklus ir realų pasaulį. Socialinės medijos privertė trokšti viską „rodyti ir pasakoti“, bet privatumas turi savo grožio. Ne viskas turi būti ištransliuota ekranuose – gerai yra kai ką pasilikti sau.

Kurie iš visos gausybės jau sukurtų vaidmenų Tau patys svarbiausi?

Kiekvienas iki šiol sukurtas vaidmuo man svarbus, o kiekvienas kitas bus dar svarbesnis. Bet tikriausiai pačiu svarbiausiu ir sudėtingiausiu galėčiau laikyti Žizel. Kiekvieną kartą, kai šoku šį vaidmenį, po pasirodymo kažkas nutinka. Su šiuo vaidmeniu mane sieja sudėtingas santykis emociniu požiūriu ir po kiekvieno spektaklio sakau, kad daugiau šiame balete nebešoksiu, bet vis tiek šoku. Labai myliu Žizel, bet šis baletas man savotiškas testas.

Pastebiu, kad man įdomiau šokti baletuose, turinčiuose gilią emocinę prasmę. Štai kodėl Džuljeta Pastoro „Romeo ir Džuljetoje“ bei Liza Anželikos Cholinos „Pikų damoje“ man tokie brangūs vaidmenys.

Kas Tave įkvepia?

Mane įkvepia literatūra ir muzika. Per antrąjį karantiną nusipirkau pianiną ir pagavau save svarstant, kaip galėjau apsieiti be jo anksčiau. Visada skaitau knygas ir klausausi muzikos. Kai turiu laiko, žiūriu senus filmus. Kyla klausimas – kodėl senus? Nes veikėjai ir asmenybės nepalieka abejingų. Jie nėra „sintetiniai“, o dabar sintetikos galima rasti visur. Manau, mano, kaip žmogaus ir menininkės, užduotis yra išsaugoti šio pasaulio žmogiškumą ir autentiškumą... Ar bent jau mėginti tai padaryti.

Ačiū už pokalbį.

Iš mūsų vaidybų

Laiškai apie teatrą

Rimgailė Renevytė,

Ieva Tumanovičiūtė

Šešerius metus kartu mokėmės, kaip suprasti teatrą, šiemet tarptautiniame teatro festivalyje „Sirenos“ kartu keliavome, žiūrėjome, diskutavome ir dėliojome Lietuvos teatro vitrinos programą. Dažną vakarą prasilenkiame spektakliuose, tačiau vis labiau norisi ne tik trumpai apibendrinti pamatytų spektaklių įspūdžius, ne tik perskaityti viena kitos mintis kultūrinėje spaudoje, bet ir diskutuoti, pasidalinti tuo, kas lieka už recenzijų formato, uždaruose pokalbiuose ar mintyse. Taip gimė idėja keistis laiškais, nes paraštėse kartais slypi svarbių ir įdomių dalykų. Šiai dialogo formos serijai pavadinimą „Iš mūsų vaidybų“ skolinamės iš Balio Sruogos, ne tik dėl skambesio, bet ir dėl Sruogos rašymo stiliui būdingos saviironijos bei rašytojo siekio teatrą matyti ne vien iš teatro pusės.

Rimgailė. 2021 m. spalio 22 d., 03:37

Šįvakar dar kartą pažiūrėjau Árpádo Schillingo spektaklį „Įstrigę“. Šįsyk Varėnoje. Patinka tas jausmas, kai ne tik tu išgyveni spektaklį, bet ir spektaklis išgyvena tave. Turiu galvoje, kai garsiai pasakoma, parodoma, pabūnama su tuo, su kuo tu pats jau ilgą laiką mėgini būti. Sakau *mėgini*, nes nemoki, nepasitiki, dvejoji. Žinau, kad rašau miglotai ir neprofesionaliai, tačiau būtent taip ir jaučiuosi po šiandienos spektaklio – išmušta iš patogaus ir profesionalaus teatrologijos žodyno. Tiesą sakant, nelabai galėčiau pasakyti, apie ką šis spektaklis. Taip, žinoma, kad jis apie teatrą, kuris perlipa asmeninį gyvenimą, apie apleistą kultūrą, apie užmirštus miestus, apie kolektyvinę sąmonę ir atmintį, apie istoriją. Tačiau kas slypi už visų šių teminių fragmentų? Kur kas daugiau, nemanai? „Įstrigę“ – labai asmeniškas kūrinys. Viena vertus, jį kuria bendraminčiai – Schillingas, Valentinas Masalskis, Dainius Gavenonis, Viktorija Kuodytė. Čia gražiai įsilieja ir buvę Masalskio mokiniai, labai patinka jų pasitikėjimas šiuo žaidimu. Klaipėdos jaunimo teatro aktoriai puikiai dera tarpusavy, veikiausiai čia ir yra jų stiprioji pusė – būti trupe, o ne tik jos dalimi. Kita vertus, tai aktoriai, kurie kalba apie teatrą. Ironiškai ir skaudžiai, sarkastiškai ir liūdnai, nusivylę ir įkvėpti, amžinai dvejojantys, klausiantys, svarstantys. Visai neseniai supratau, kad teatre jaučiu didžiulę baimę. Tačiau tuo pat metu teatras ir yra būdas tą baimę įveikti. Ir štai – tuščia scena, kurioje pamažu atsiranda aktoriai, daiktai, ženklai.

Nesistebiu, kad šis spektaklis atsirado kaip tik dabar, kai teatre kalbama apie viską, tik ne apie patį teatrą. Juk reikia prie kažko grįžti. Gerai, kad yra su kuo. Toks teatras mane nuramina, suteikia užuovėją. Šįsyk miglotai.

Ieva. 2021 m. spalio 26 d., 15:38

Pagalvojusi apie „Įstrigusius“ prisimenu sceną, kurioje Gavenonio Benas aplanko Kuodytės Aleksandrą, akademijoje studijuojančią vaidybą. Ji išeina į vakarėlį, o jis lieka vienas. Visi pagrindiniai veikėjai čia yra nepritapę, vieniši. Tai man primena „Austerlicą“ (rež. Krystianas Lupa), be to, antrą kartą jį žiūrėdama jaučiausi panašiai kaip tu „Įstrigusiuose“, nes nebereikėjo „žiūrėti“ – galėjau panirti į buvimą su Austerlicu. Dabar spektaklis sugrįžta skaitant Rūtos Jonynaitės išverstą W.G. Sebaldo romaną.

Su apie teatrą, tiksliau, apie savo profesiją, kalbančiais aktoriais susidūriau spektaklyje „Ką/Stingas“ (rež. Mantas Vaitiekūnas), tik šioje komedijoje viskas kitaip nei „Įstrigusiuose“. Tai nepalyginami darbai, ir vis dėlto manau, kad net nepaisant rezultato svarbu palaikyti aktorių kūrybiškumą. Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro „Kūrybinis impulsas“ parodė, kaip tai prasminga.

Taip pat mačiau Manto Jančiausko OKT režisuotą spektaklį „Portalas“ – mintyse jį pavadinau moralinio nerimo spektakliu, pasiskolindama 7-ojo bei 8-ojo dešimtmečių lenkų kiną apibūdinančią sąvoką. Kūriniai, kurių veikėjas turi priimti sudėtingus sprendimus, susijusius su savo ir kitų gyvenimu, man kelia moralinį nerimą. Žiūrėdama „Portalą“ lengvai galėjau nesitapatinti su pagrindiniu personažu, išgyvenančiu vyriškumo krizę, bet tapatinausi, nes panašios krizės peržengia lyčių ribas.

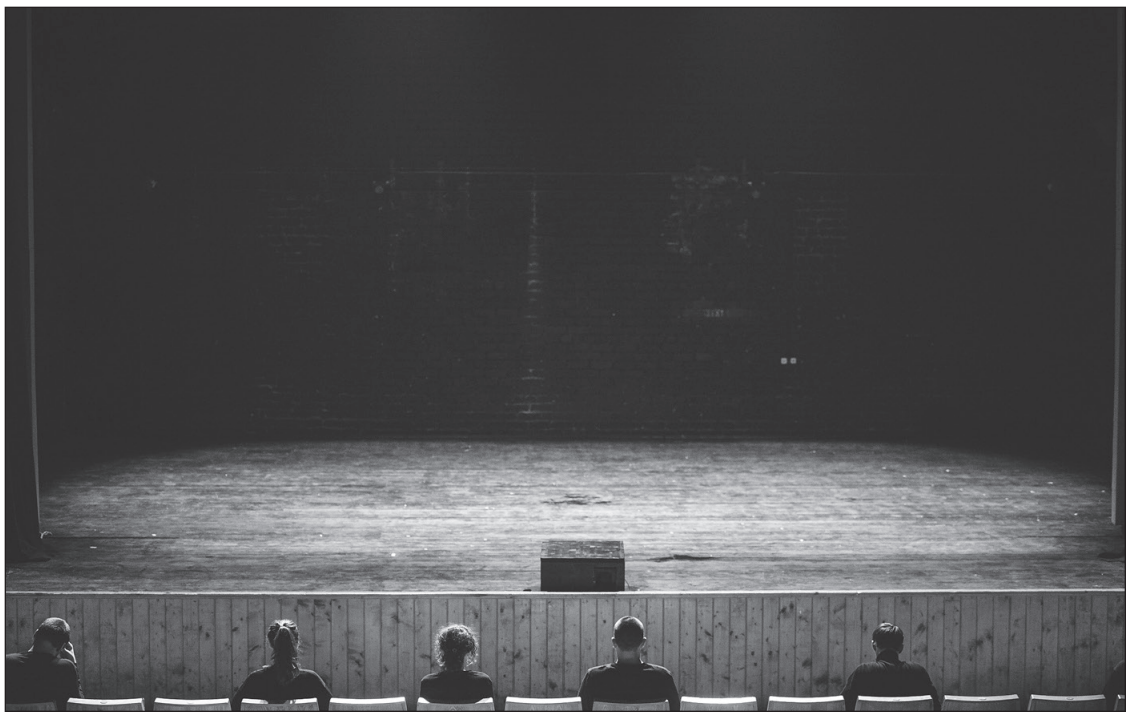

Scena iš spektaklio „Įstrigę“ E. Sabaliauskaitės nuotr.

Vertinu, kad spektaklio kūrėjai parodė, kaip galima sužaisti stereotipais, šiuo atveju lyčių, ir, nuteikiant vyrus prieš moteris, paskatinti besiblaškančio vyro egoizmą bei agresiją, kaip nesunku pasiduoti manipuliacijai, propagandai. O labiausiai nerimą kelia tai, jog žiūrėdamas į Mariaus Repšio Audrių supranti, kad ir tau, patekusiam į panašias aplinkybes, galėtų taip nutikti. Ypač aktualiai nuskambėjo pasirinkimas tarp savęs ir kito: kaip pasielgti, kai noras atrasti save ir atsakomybė už savo poreikius susiduria su kito liga, nelaime. Ką daryti, kai kitam reikia tavo pagalbos, o tu ką tik nusprendei susitelkti į save ir padėti pačiam sau?

„Kas yra geras žmogus?“ – šis klausimas nuskamba jau antrame pastaruoju metu matytame spektaklyje. Aną savaitę girdėjau jį spektaklyje „Detoksikacija“, o dabar „Portale“. Gerai, kad šis klausimas grįžta į teatrą.

Rimgailė. 2021 m. spalio 30 d., 01:04

Taikli tavo mintis apie moralinį nerimą. Manau, kad tiek turiniu, tiek forma tokio nerimo teatre vis daugiau. Nes ir kasdienybėje jo kur kas daugiau. Pati mintimis taip pat vis grįžtu į „Austerlicą“. Jame nerimas jau susivėlęs su neviltimi, o atmintis vis dar neatrado savo prisiminimų.

Deja, dar nespėjau pamatyti nei „Detoksikacijos“, nei „Portalo“. Rodos, visų teatrų premjeros susigrūdo į rudens pradžią, nes nežinia, kokia bus metų pabaiga. Vėl tas nerimas, tiesa?

Šįvakar grįžtu iš Varšuvos, kur žiūrėjau Krzysztofo Warlikowskio spektaklį „Odisėja. Istorija Holivudui“ („Odyseja. Historia dla Hollywoodu“). Tai pirma tokia teatrinė kelionė per visą pandeminį laikotarpį. Spektaklis sunkus, nors pasirinkta dramaturginė kryptis istoriją gerokai *išlengvina*. Tai per mažą kino istorijos atkarpą papasakota Holokausto istorija. Žydei Izoldai Regensberg pavyko išgyventi Aušvice. Dabar ji nori, kad ši istorija taptų Holivudo filmu, kuriame pagrindinį vaidmenį atliks Elizabeth Taylor. Tačiau prieš tapdama filmu ši istorija turi tapti knyga – ją iš tiesų parašė lenkų rašytoja Hanna Krall. Tad viena iš spektaklio teminių ašių ir yra šis filmo apie Izoldą kūrimas. Įdomu tai, kad spektaklyje skirtingomis kryptimis vystomi trys Izoldos personažai: tai aktorė, kuri nori vaidinti ir vaidina Izoldą, kitas Izoldos personažas, kurį nuolat filmuoja, bei pati Izolda kaip dokumentinė medžiaga. Nors ši istorija tikra, ją mėginama atkurti teatre, tad čia gana giliai užkabinama ir tikrumo problema. Sakydama „tikrumo“, turiu galvoje ne tik formą (faktą, kad esame teatre), bet ir turinį. Kiek tikra gali būti istorija? Kiek joje dokumentikos? Čia girdžiu ironišką Masalskio balsą: „Nėra istorijos, yra tik istorijos.“

Beje, šis Warlikowskio spektaklis gražiai susijungė su ką tik matytu Jernejaus Lorenci spektakliu „Eichmannas Jeruzalėje“. Prisimeni tą sceną, kai aktoriai pasakoja apie užkadrinį Claudeo Lanzmanno pokalbį su kirpėju filme „Šoa“? Warlikowskis parodo šią ištrauką ir į teatro sceną iškviečia patį Lanzmanną, kuris prisipažįsta, kad ši dokumentinio filmo scena buvo surežisuota. Tai tiek apie tą dokumentiškumą.

Scena iš spektaklio „Eichmannas Jeruzalėje“ D. Matvejevo nuotr.

Ieva. 2021 m. lapkričio 5 d., 09:58

Warlikowskio spektakliai man itin brangūs dėl jautraus požiūrio į žmogų bei temą, juose (savi)ironija ir humoras neperžengia žmogiškumo ribų. Tą patį galima pasakyti ir apie Lorenci. Nors iš pradžių „Eichmanną Jeruzalėje“ žiūrėti nebuvo lengva, dabar dažnai prisimenu spektaklio aktorius, kurie

Nukelta į 7 psl.

Nihilizmas su aukštakulniais

Artūro Areimos teatro spektaklis „Faust is dead“

Viktorija Sinicyna

Modesta Jakeliūnaitė ir Monika Poderytė spektaklyje „Faust is dead“ D. Stankevičiaus nuotr.

Pirmajame šio amžiaus dešimtmetyje MTV buvo ant bangos, o kiekvienuose namuose – po televizoriaus dėžę. Nešiojamieji kompiuteriai dar nelindėjo dažno praeivio kuprinėje, o apie belaidį internetą kiekviename prekybos centre nutuokti galėjo nebent kokio nors filmo herojus, grįžęs iš ateities.

Dabar gyvename toje ateityje. Plokščiuose ekranuose, dideliuose ir mažuose, įmontuotuose sienose ar telpančiuose kišenėje. Jų turinys ryja laiką, kurio – ir vėl – neišnaudojome produktyviai. Technologijų amžius, jau seniai įgavęs nebesustabdomą greitį, skleidžia neišmatuojamą įsiurbimo efektą. Žmonės iš miestų bėga į kaimus, atokias sodybas, miškus, kad tik galėtų atsikvėpti nuo to, ką išplėtojo didieji pasaulio magnatai. O kadaise gyvenantieji kaimuose norėjo geresnio gyvenimo ieškoti mieste. Gal net Mieste iš didžiosios raidės – nes juk ten galimybės mėtosi prie kiekvieno kampo.

Apie visa tai mąstyti paskatino Artūro Areimos teatre (AAT) spalio 23–24 d. įvykusi Marko Ravenhillo pjesės „Faust is dead“ pastatymo premjera. Jame rodoma hiperrealybė pažodžiui: kai pjaustomi riešai nugula internete, o tikrumo įrodymui sau ir kitiems – reali savižudybė, vėliau muzikiniais klipais nuaidinti per MTV. Išsiugdyti imunitetą tikrovės klonavimo pasekmėms labai sunku. Kur pasisuksi – reklamos, nuotraukos, retušuoti kadrai, išdailinti kūnai. Be didesnio pasvėrimo į visas puses drabstomos nuomonės, įžeidinėjimai, radikalūs išankstiniai nusistatymai *už* arba *prieš*. Tik neretai pamirštama, kad didžiausi gyliai slypi *tarp*.

Pjesės „Faust is dead“ veiksmą kursto žymus prancūzų filosofas, parašęs knygą „Istorijos pabaiga ir žmonių mirtis“. Minimaliai koreguotas pavadinimas referuoja į Francio Fukuyamos veikalą, kuriame teigiama, kad nebėra alternatyvų po Šaltojo karo visa apėmusiam kapitalizmui, Vakarų liberaliai demokratijai – istorija, kaip evoliucinė ideologijų raida, pasiekė paskutinę stotelę. Amerika tapo pasaulio centru, o vakarietiškumas su visomis savo naudomis ir ydomis – universalus. Tiesa, vėliau filosofas paskelbė kitų tekstų, šiek tiek nugesinusių pirminius teiginius. Šiuo atveju svarbu suprasti Ravenhillo dramaturgijoje esančias nuorodas, kad susidarytume aiškesnį pasaulėžiūros vaizdinį, stipriai kamuojantį spektaklio veikėjas.

Atrodo, kad šiandienos žmogaus, persisotinusio vaizdiniais, niekiniais skaitalais ir visu kuo, jautra nublėsusi, todėl vadinamoji *in yer face* dramaturgija neturėtų šokiruoti. Pats šios stilistikos teatras labiau *in yer face* buvo 10-ojo dešimtmečio pabaigoje, XXI a. pradžioje. Vis dėlto Areima, kaip iš jo ir tikimasi, įterpė brutalių, vulgariai išdidintų scenų. Sukrečiamai tikroviškas prievartavimo epizodas, besimasturbuojančios moterys su *in yer face* vaginomis TV ekranuose; *in yer face* heteroseksualumui, nesančiam ir niekada net nebuvusiam vienintele galima išeitimi. Ši ir kitos Ravenhillo pjesės vis dar stipriai murkdo mūsų veidus į tai, ko kratomės kaip visuomenė, ko nenorime garsiai pripažinti.

Pagrindiniai pjesės veikėjai – du vyrai, AAT interpretacijoje – dvi moterys, aktorės Monika Poderytė ir Modesta Jakeliūnaitė. Jos perteikia pasiklydimą, išėjimo iš akligatvio paieškas per tekstą ir šiurkštų kūnų kontaktą. Knygą apie istorijos pabaigą parašiusi Poderytės filosofė ekrane rodoma kaip rafinuota, susiturėti gebanti moteris. Bet ji nusprendžia viską mesti ir tiesiog pagyventi, patirti žemiškus nuopuolius: didysis Faustas, prisižaidęs su aukštosiomis materijomis, metafiziniais gyliais, paniro į hedonistinį liūną. Seksas, narkotikai, laisvamaniška kasdienybė virto nauja norma.

Vaikystėje Jakeliūnaitės vaidinama mergina verkdavo dėl visų pasaulyje besidedančių blogų dalykų, o suaugusi visą tą blogį kursto savo veiksmais. Stabdo tėvo Bilo (Geitso šešėlio) planus dominuoti pasaulyje, pati darydama ne ką geriau – vogdama ir slapstydama svarbius duomenis. Vėliau, kaltindama Poderytės veikėją skatinus internete sutikto vaikino savižudybę, ją nušauna. Jakeliūnaitė skleidžia desperaciją, nusivylimo būtimi ir tikėjimo šviesia, tik nežinia, ar kada sulauksima, ateitimi jauseną. Ją ir jos mažą gyvenimėlį vis labiau persveria virtualumas – bendravimas internetu, visur tampantis kamerą. Ji nori išsivaduoti iš spąstų, kuriuos, kad ir kaip nesinori to pripažinti, susikūrė pati.

Didžiausią emocinį šiurpulį spektaklyje „Faust is dead“ kelia aktorės. Jų susikurtas tarpusavio ryšys virto stipriu sceniniu duetu. Tai atvejis, kai kūrėjų įsigyvenimą į literatūrinę medžiagą, jų giluminį ryšį su pjese ir temomis galima pajusti tiesiogiai. Žiūrint į Poderytę, kartais darosi baisu: atrodo, kad per ją persifiltruoja visa dramaturgijoje užkoduotų pasaulio blogybių bjaurastis, o žiūrovams telieka sugerti iš jos tekančias emocijas. Ji tarsi tas literatūrinis personažas, kuriam teko išverkti visų pasaulio žmonių ašaras. Patikėti čia galima ne tiek pačia scenine interpretacija, kiek aktorių tikėjimu ja.

Atkelta iš 7 psl.

antroje dalyje, atsivėrę ir papasakoję savo asmenines istorijas, tapo artimi. Dabar suprantu, kad filmo „Šoa“ įkvėpta asketiška spektaklio forma (atsisakant vizualių ženklų) gimė iš kūrėjų paieškų ir siekio pagarbiai, su atjauta pažvelgti ir į auką, ir į nusikaltėlį – pamėginti pažinti kitą žmogų.

Šis jautrumas ir pagarba spektaklio veikėjams, aktoriams ir temai yra geras kontrastas, norint pasidalinti įspūdžiais apie Mariaus Ivaškevičiaus ir Oskaro Koršunovo spektaklį „Miegantys“. Kai antroje spektaklio dalyje pajuda veiksmas ir išryškėja kova tarp dviejų ateities pasaulio žmonijos grupių, gyvenančių pamainomis (kol vieni gyvena, kiti miega) ir turinčių priešingas vertybes – demokratines *vs* totalitarines, scenoje išryškėja paradoksas. Tai, kaip kūrėjai vaizduoja demokratiško „ateities“ pasaulio gyventojus – „išlaisvinto“ seksualumo moteris, homoseksualus, translyčius, – vis tiek lieka persmelkta baltojo heteroseksualaus vyro žvilgsnio bei prasiskverbiančios neapykantos feministėms ir LGBT+ žmonėms. Nes turėtum jausti pagiežą, tarkim, moterims, kad taip jas vaizduotum – pradedant kostiumais, baigiant elgesiu, manieromis. Ir tikrai juk taip pavaizduotame „demokratiškame“ pasaulyje vyrui nėra vietos – jam čia tenka tik tarno (Algirdas Dainavičius) arba pabėgėlio (Kęstutis Cicėnas) vaidmuo, todėl šis tarnu paverstas vyras ir nori palaikyti tą santvarką, kurioje aukščiausias moters statusas gali būti valdovo žmona, o apie LGBT+ net kalbos nėra. Štai taip atrodo baltojo heteroseksualaus vyro baimė ir jo akimis matoma tikrovė, kai moterys ir LGBT+ „vagia“ jo privilegijas. Kartu, matyt, tai mėginimas save įtikinti, kad vis dėlto reikia likti prie demokratijos, nors ją jis mato kaip pasirinkimą tarp kitų (ne jo) laisvių (kurių jam nereikia) ir jo privilegijų bei valdžios. Belieka nuraminti kūrėjus ir vyrus, kad jų balsai bei jausmai vis dar yra girdimi, ir labai gerai – jie garsiausiai skamba iš pagrindinių šalies teatrų scenų, tik, deja, labai nejautriai ir skaudžiai, gal net patys to nepastebėdami, užgauna ir žeidžia pažeidžiamiausius žiūrovus. Seniai teatras nėra taip įskaudinęs ne tik vulgaria estetika, bet ir požiūriu į žmogų, ir pažadinęs teisingumo pojūtį.

Kad ir koks kitoks būtum, Warlikowskio spektakliuose visada jauti, kad esi priimamas, o „Miegantys“ smogia ne dominuojančiai daugumai, ne tiems, kurie užima galios poziciją ir išnaudoja bei engia kitus, kitokius, bet vis dar pačioms pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms. Ir tai neteisinga.

Rimgailė. 2021 m. lapkričio 5 d., 22:04

Labai gerai suprantu tavo nusivylimą. Nors turbūt neturiu teisės vertinti teatro, kuriame pati dirbu, spektaklių. Tačiau kaip nepriklausoma teatrologė, tirdama režisūros metodus, dalyvavau šio spektaklio pirmajame repeticijų etape. Po karantino sugrįžti į teatrą, o juolab dar ne šiaip į teatrą, o į patį jo vidų, buvo labai didelius išgyvenimus siūlanti patirtis. Tiesa, būtent tuo repeticijų etapu būsimas spektaklis dar neturėjo vizualinio pagrindo – tai buvo grynas dramaturgijos, režisūros ir aktorių susitikimas, iš kurio išsinešiau tikrai daug minčių, klausimų, svarstymų. Tačiau dabar, jau baigtame spektaklyje, mane labiausiai glumina šis kūrėjų (beveik vien vyrų!) požiūrio kampas: kaip galima sakyti, kad spektaklyje esama feministinės krypties, kai ją perrėkia vyro žvilgsniu pamatytų, o veikiau – tiesiog nurengtų – aktorių kūnas? Ar feminizmas šiuo atveju reiškia tik tai, kad pagrindinius vaidmenis spektaklyje kuria moterys? Ar tai, kad po šimto metų *kentėjimo* jos galutinai atstūmė vyrus ir tapo viena kitos meilužėmis?

Net nelaikant savęs feministe/u, toks moters (įsi)vaizdavimas toli gražu neatrodo neutralus ar neobjektiškas, nes toks kūrėjų siūlomas „išlaisvinto“ moteriškumo vaizdas vis tiek lieka įkalintas vyro žvilgsnyje. Susidaro įspūdis, kad sceniniame „Miegančių“ pasaulyje jauna „kalė“ gali egzistuoti tik apsitempusi guminius neoninius apatinius. Tačiau čia aš sustoju. Tiesiog atrodo neįmanoma kalbėti apie spektaklį, perlipant šią vaizdinę materiją. Ji tiesiog per grubi, per tiesmuka, pernelyg vulgari. Mano galva, visos temos, kurias pjesėje norėjo užčiuopti dramaturgas, lygiai taip pat neperlipa per tuos stereotipiškai perteiktus vaizdus.

Ir, tiesą sakant, man ne pikta, o veikiau gaila, kad „Miegantiems“ pritrūko kritikos savo pačių požiūriui. Prisimenu Kornélio Mundruczó atsakymą į mudviejų jam užduotą klausimą: ar esate feministas? Jis atsakė: „Labai tikiu lygybe. Man tai – bendresnė tema už socialinę lytį ir buvimą feministu. Kadangi kovoju už lygybę, šiais laikais, matydamas mūsų pusiausvyrą praradusią visuomenę, esu feministas.“ Štai tiek. Rodos, tik tiek. O vis dėl to – kiek tai daug.

Scenarijus ant stalo

Arba kuratorystės svarba pasakojant Ievos Naginskaitės istoriją

Monika Krikštopaitytė

Prieš Vėlines, spalio 28 d., Vilniuje teko apsilankyti keturių parodų atidarymuose. Žiūrovus pakvietė Vilniaus paveikslų galerija su lenkų kuratorės Elizos Ptaszyńskos kuruojama pirmąja išsamesne Stanislovo Bohušo-Sestšencevičiaus (1869–1927) paroda, jaunosios kartos tapytojos Vitos Opolskytės (g. 1992) personalinė paroda (pristatė „The Rooster Gallery“), galerijoje „Arka“ atidaryta XII tarptautinė tekstilės miniatiūrų bienalė „Vizitinė kortelė“ (ir tekstilės menininkės Indrės Biekšaitės paroda „Ei“) bei dvinarė labai mažai žinomos dailininkės Ievos Naginskaitės (1921–2012) kūrybos retrospektyva „Ką padarė žirklės“ Dailininkų sąjungos galerijoje (Vokiečių g. 2) ir Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51). Visos ekspozicijos savaip įdomios ir aptartinos, tačiau Naginskaitės kūrybai skirtose ekspozicijose išskirtinai atsiskleidė kuratorių – Jolitos Liškevičienės ir Sigutės Chlebinskaitės – meistrystė, apskritai kuratorystės reikšmė ir vertė.

Užsukus į parodą Vokiečių gatvėje iškart tapo aišku, kad nei Cézanne'as, nei Hilma af Klimt nebuvo atrasti. Eksponuojami peizažai, pažįstamų žmonių portretai nėra prabloškiantys, industrinių statinių piešiniai gana neblogi, bet tik tiek. Tad kodėl reikėjo išskirti šią šimtmetį švenčiančią autorę? Ar dailininkės sovietmečiu išleista pirma bežodė knygelė vaikams „Ką padarė žirklės“, „kuri nurodo į dailininkės autorinę knygą vaikams, bet kartu atspindi ir visą epochą“, nors išties yra įdomios formos, mat perkirsta pusiau, todėl it loterijoje žaidžianti pavidalais, yra pakankamas pretekstas? Manyčiau, kad ne. Tačiau kuratorės atrado įdomų gyvenimą, įdomią istoriją, palankų akstiną pakalbėti apie knygos vaikams raidą ir sukūrė scenarijaus vertą pasakojimą. Klausimas – ką padarė žirklės? – čia įgyja egzistencinį atspalvį.

Pirma dalis: kelionė

LDS galerijoje šalia kuklių peizažų, bylojančių dailininkės atsitraukimą nuo oficialios sovietmečio dailės ir piešinių, kurie pirmiau liudija centralizuotos valdžios dirbtinai organizuotas darbo ir meno dirbtinio suartinimo pastangas, nei konkretaus asmens meninius interesus, rodomi asmeniniai Naginskaitės dokumentai, liudijantys kai ką sunkiai įtikimo: kelionę (1960 m. rudenį) per patį Šaltojo karo įkarštį kruiziniu laivu aplink Europą... Dailės kūrinių motyvų kuklumas kaipmat įgauna ribojančios, skurdžios aplinkos fono vaidmenį ir paryškina kelionės įstabumą. Gūdesniu sovietmečiu gyvenusieji ar bent jau Šaltojo karo temą eksploatuojančių filmų prisižiūrėjusieji tikrai supras, kad tai buvo sunkiai suvokiama sėkmė, tiesiog gyvenimo kelionė. Lankydamasi 8 šalyse, 12 miestų, dailininkė nuodugniai fotografavo muziejus, miesto panoramas, rinko meniu, reklamas, bilietus ir kitus šio proceso artefaktus. Tyrinėjant Londono, Paryžiaus, Romos, Neapolio, Tanžero, Stambulo vaizdus ir efemerus kaip milžiniška banga stoja kontrastas tarp skurdžios, grubios, kaustančios sovietinės realybės ir prašmatnybių bei įdomybių, kurios buvo siūlomos kruizinio laivo „Pergalė“ („Pobeda“) denyje ir svečiose šalyse. Parodoje pasakojama, kad tai tas pats laivas, kuriame buvo nufilmuotas populiarusis kino filmas „Briliantinė ranka“ (1969). Laivas buvo įgytas kaip kompensacija už karo nuostolius ir kursavo Juodąja jūra. Tai „buvo vienas geriausių laivų to meto Sovietų Sąjungoje. 1956 m. jis išplukdė pirmuosius keliautojus į kruizą po Europą. Laivu plaukdavo žymūs sovietų kultūros veikėjai, mokslininkai, rašytojai, kiti aukšti pareigūnai.“ Kaip Ieva Naginskaitė ten apskritai atsidūrė?

Pagal oficialią versiją – Kultūros ministerijos užsakymu nutapė „Kolūkio bityną“ (1957, išlikęs užsakymo dokumentas fiksuoja, kad už tai sumokėta, regis, 2000 rublių), kūrinys buvo pristatytas Didžiojo spalio 40-mečio minėjimui skirtoje parodoje Maskvoje (tai jau reiškė, kad darbas atsiduros muziejuje), įvertintas premija, dailininkė kartu su kitais parodos dalyviais gavo kelialapį į šią kelionę. Ar tai įmanoma be lemtingų susitikimų, pažinčių, susitarimų, pažadų – sunku pasakyti, nes sovietinėje sistemoje buvo beveik niekas neįmanoma ir nutikdavo tikrų stebuklų. Kuratorės nei į spėliones, nei į spekuliacijas nesileidžia, o kaip tik pabrėžia faktus, kad dailininkė yra gimusi pedagogų ir Lietuvos patriotų šeimoje Rokiškyje, kad nesiveržė į sovietinį elitą, nestojo į komunistų partiją, motyvų ieškojo gamtoje, dirbo tykesnėse srityse, tokiose kaip knygų vaikams leidyba. Ir čia žiūrovas lieka su įelektrinta fantazija, puikiai suprasdamas, kad su juoda ir balta vertinimais neišsivers, kad istorija labai sudėtinga, o pasirinkimai nevienareikšmiai. Na, o šio „filmo“ scenaristės (kuratorės) net neketina plokštinti vaizdo prielaidomis, jos gal net nebeįmanomos. Naginskaitės gyvenimas lieka intriguojančia mįsle, gatavu scenarijumi su fotodienoraščiu, kuriame tarsi šventovės fiksuojamos gatvės, žmonės, erdvės, muziejaus eksponatai. Tas žiūrinčiojo jaudulys pasakoja ne tik apie dailininkę, kuri pasirinko likti nuošalyje, nekurti šeimos, bet ir apie mus, apie dusinančią sistemą, kuri paprastą kelionę paverčia prabloškiančiu nuotykiu.

Parodos „Ką padarė žirklės“ Dailininkų sąjungos galerijoje fragmentas

Ieva Naginskaitė, „Kolūkio bitynas“. 1957 m.

Parodos „Ką padarė žirklės“ Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje fragmentas

Autorės nuotraukos

Antra dalis: knygos kaip kelionė

Apie kelionę papasakojo Jolita Liškevičienė, o Mažvydo bibliotekoje ekspoziciją apie knygas rengė Sigutė Chlebinskaitė (parodų architektas Gediminas Akstinas, dizainerė Kotryna Abromaitytė). Kaip kartais nutinka centrinėms įstaigoms – bibliotekoje niekas nieko tiksliai negalėjo pasakyti, todėl teko pasitikslinti, kur toji paroda. Gavau Jolitos žinutę: „Lipk į 5 aukštą, dešinėje pusėje, eik į Senuosius spaudinius, ten koridoriuje yra Pažinimo erdvė, atsidaryk stiklines duris!“ Už durų radau dailiai ir nuosekliai sudėliotą spalvingą Naginskaitės pieštos knygos „Ką padarė žirklės“ (1961, perleistos 2018) kontekstą. Komodos stalčiuose pateikiamos šiuolaikinės knygos, kurtos tuo pačiu principu – perkertant puslapį pusiau ar net į daugiau dalių, ir tada vaizdą galima dėliotis pačiam. Rinktis liūto galvą, žuvies pilvą ir dar ko nors uodegą ar konstruoti iš daugybės pasirinkimų veidą. Keletą (vieną tai tikrai) leidinių jau buvau mačiusi vasarą Palangos vasaros skaitykloje veikusioje parodoje „12 pasaulių. Šiuolaikiniai čekų knygų vaikams iliustruotojai“. Šaunu, kad vienas stalčius teko ir vaikų kūrybai, ji niekada nenuvilia ir dažnai pranoksta lūkesčius. Šioje dalyje pasakojama ir apie kitas dailininkės apipavidalintas knygas vaikams, rodomi knygų projektai, originalūs piešiniai. Knygą mylintys ir jų leidimu užsiimantys darnioje ekspozicijoje atras daug subtilybių, teikiančių tokio specifinio malonumo, kuris kyla iš taktilinių pojūčių, spalvų ir kitų veik neracionaliai suvoktų patyrimų. Abiejų parodų kuratorės, ko gero, net pranoko savo objektą ir virtuoziškai meistriškai suvėrė pasakojimą, kuris labai ilgai neišeina iš galvos, veja išsišakojančias vijas ir jungiasi į daugybę kontekstų. Juos tikrai ne visus čia spėjau papasakoti.

Beje, ieškodama parodos viršutiniame bibliotekos hole aptikau dar vieną ypač vaikams įdomią parodą, skirtą Stanisławo Hermano Lemo knygos „Robotų pasakos“ („Odilė“, 2021) iliustracijoms pristatyti. Lenkų autoriai pateikia mėlynus vaizduotę žadinančius architektūrinius objektus, kuriuos galima apžiūrinėti kiaurai pro įvairius lęšius, pamatyti mįslingas formas, o ant sienų perskaityti rebusų, kurie turi plėsti mąstymo ribas. Pasivaikščioję tarp mėlynųjų vaizdinių atrakcionų, vaikai dar gali pasiimti labai estetiškus lankstinukus su užduotimis. Rekomenduoju patyrinėti ir ją.

Parodos veikia Dailininkų sąjungos galerijoje iki gruodžio 4 d., Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, Pažinimo erdvėje, V a., iki 2022 m. vasario 1 d. Vyks ir kūrybinių valandų ciklas „Ką padarė žirklės“ (būtina registracija el. paštu: grupems@lnb.lt).

Kirvarpos pavyzdžiu

Birutės Zokaitytės medžio raižinių paroda „Aštrūs objektai“ Vilniaus rotušėje

Erika Grigoravičienė

„(...) tyrinėdama Birutės estampus, neretai patenku į sunkiai nusakomą būseną – savotišką transą, kai jos sukurti vaizdai ir vizijos, mįslingi pasakojimai nukelia mane į kitokią erdvę. Tuomet pasijuntu lyg būčiau grįžusi į praeitį, kai sėdėdama savo senelių namo palėpėje vartydavau šimto metų senumo knygas, anatomijos atlasus, kelionių aprašymus, dar senesnius viso pasaulio herbarijus, sveikatinimo, vaikų auginimo patarimų knygas arba senus žurnalus, kuriuose labai patraukliai atrodydavo senos litografijos bei blankios nuotraukos. Būdavo ten ir senų fotografijų albumų (naujesni stovėdavo kambarių etažerėse), ir aš stebėdavausi tais vaizdais „vietų, kuriose nebuvau ir nebūsiu“. (...) Beribė Birutės Zokaitytės vaizduotė ir jos meninių, vizualinių bei gyvenimiškų patirčių galia sukuria nuostabius pasakojimus, kur moterys, tarsi švyturiai, išneriantys iš menamų jūrų, stebi vyriškąsias chimeras su žuvų uodegomis, kur aukšliagrybiai primena fantastinės architektūros statinius, o medūzos pakimba horizonte lyg skraidantys objektai iš kažkelintos paralelės pasaulių, kur ir baugu, ir būtina įžengti į paslapčių kupiną mišką, nors kamuoja pirmykštė miško tankmės, šešėlių ir drėgmės baimė...“ – parodos anotacijoje rašo mano kolegė Vaidilutė Brazauskaitė-Lupeikienė.

Teksto sukeltas vaizdinių chaosas mano galvoje išsisklaido lyg sapnas susidūrus su Birutės kūriniams būdinga savita zokaitytiška tvarka. Jai nusakyti tiktų Jacques'o Ranciére'o simbolinio montažo sąvoka – tai svetimybių giminystę, bendrumą inscenizuojanti misterija. Atsitiktinė analogija čia liudija esminį priešybių ryšį, kuria bendrą pasaulį, kur skirtingi elementai priklauso vienai pamatinei struktūrai. Stebuklas įvyksta nepaisant to ar kaip tik dėl to, kad menininkė – ne vienintelė šių kūrinių autorė. Kūrybos procese dalyvavo ir tebedalyvauja ištisas žmogiškųjų ir nežmogiškųjų veikėjų būrys – meistrai ir giminės, augalai ir vabzdžiai, rastos knygos ir fotografijos, grąžtai ir pjūklai. Tad lyg kunstkameroje nebelieka priešpriešos tarp meno, technikos ir gamtos.

Vidury salės sustatytos masyvios ąžuolo trinkos ant metalinių kojų panašios ir į kelmus, ir į stalelius. Jos pirmiausia krinta į akis, o neapsižiūrėjus gali ir skaudžiai spirti į blauzdikaulį. Tai skersiniai medienos pjūviai, Birutės estampų klišės. Jau panaudotos spaudžiant estampus, iškilios vietos padengtos juodais dažais, todėl piešinys gerai matomas, tik jis apverstas, kairė ir dešinė sukeista vietomis. Eksponuojamos klišės pristato technologinę, medžiagišką, fizinę kūrybos pusę ir kartu tarsi pateikia paralelinių tikrovių vaizdus, taip pat parodo, kaip mūsų regimąjį suvokimą lemia skaitymo iš kairės į dešinę suformuoti žiūros įgūdžiai. Tai vaizdo laikmenos ir kartu įspūdingi svarūs objektai. Trinkos neišnyksta stebint jų paviršiuje išraižytus kalnus, miškus ar kūnus. Jų materialumas kažkoks nepajudinamas. Jos nėra vien gamtos teikiami ištekliai. Ir ne tik dėl to, kad netaisyklingas kamieno pjūvio ovalas, rievės, įskilimai, kirvarpų išgraužtos skylės dalyvauja estampo vaizde, o kartais jam turi net lemtingą poveikį.

Birutė pasakoja, kad pirmąją, apie pusmetrio skersmens drebulės trinką rado rūsyje 2003 m. įsigijusi savo dabartinį namą Užupyje (buvusi savininkė, siuvėjo našlė, savo ruožtu ten dar buvo radusi pluoštą Marinos Cvetajevos laiškų). Kai 2016 m. su artimaisiais viešėjo pas vieną verslininką sodyboje prie Metelių ežero, jis padovanojo visą 60 cm skersmens ir beveik 2 metrų ilgio ąžuolinį rąstą. Ąžuolas, matyt, ir augo kažkur netoliese. Rąstas jau buvo daug metų pagulėjęs, išdžiūvęs, nebegyvas. Supratusi, kad automobiliu jo neparsiveš, pasisamdė vežėjų įmonę, jie atvežė rąstą į jos namo kiemą. Tada susirado meistrą, kuris panaudodamas specialias stakles supjaustė rąstą maždaug 10 cm storio riekėm. Visos išėjo netaisyklingo ovalo formos, nes toks buvo ąžuolo kamienas. Viena sveria beveik 20 kilogramų. Tas meistras dar pasiūlė dvi dideles, 90 cm skersmens trinkas. Neva radęs kažkur pelkėse. Tos išvis vienam neatkeliamos. Žiemą lentos toliau džiūvo lauke ant vėjo terasoje, o pavasarį buvo nuneštos į sandėliuką. Tada kitas meistras, toks Užupio auksarankis, jas labai kruopščiai nupoliravo.

Medienos paruošimas truko apie trejus metus. 2019 m. Birutė pradėjo intensyviai raižyti, sumaniusi vientisą raižinių seriją. Metus dirbo dirbtuvėje Užupio meno inkubatoriuje. Ten nusigabeno abi didžiąsias klišes ir dvi mažas, 30 cm skersmens. Jas davė Rimas Kuliešis, turintis karstų gamybos įmonę. 2021 m. liepą kelias klišes vežėsi į Palangą, kai vyko ten į reabilitaciją po abiejų riešų lūžio. Visą vasarą pora trinkų nuolat būdavo bagažinėje, veždavosi paraižyti vykdama pas bičiulius į sodybas. Raižyti tuos kelmus Birutei labai patiko. Drebulę raižyti sekėsi net rankomis kaltuku, bet naudojo ir elektrinį, į odontologo grąžtą panašų graviravimo įrankį. Jo būtinai prireikė kietoms ąžuolo plokštėms. Atspausti estampą nuo tokių stambių klišių įmanoma tik rankomis. Šis darbas reikalauja daug laiko ir fizinių jėgų. Medžio raižiniams skirto japoniško popieriaus lakštą reikia uždėti ant

Ekspozicijos fragmentas

V. Nomado nuotr.

dažais nuvoluotos klišės ir ilgai trinti šaukštu. Sidabrinis šaukštas beveik kaip grafitas kitoje pusėje palieka pilkšvą pėdsaką, tad galima matyti, kur jau nuzulinta.

Ant rūsyje rastos senos drebulės lentos Birutė dar 2015 m., gimus anūkui Pranui, išraižė du kūdikius („Nesvarumo būsena“). Prieš tai, sužinojusi, kad dukra Miglė (dainininkė Migloko) laukiasi, ant faneros raižė Mėnulio slėnius ir kraterius. Drebulės klišė gulėjo namuose įrengtoje dirbtuvėje. Kartais pavargusi po kūrybinio darbo Birutė ten ir miegodavo. Kartą naktį išgirdo kažką krebždant. Netrukus aptiko, kad klišėje daugėja skylučių. Aišku, darbavosi kirvarpa. Ji tapo lyg ir kūrinio bendraautore. „Ji labai gerai viską padarė“, – sako Birutė. Nesu tikra, ar tie vabzdžiai išvis gyvena po vieną, bet tebūnie – ji, viena. Išvarpė skylučių kairiajame klišės pakraštyje. Drebulės pjūvio rievės nusišveičia be pėdsakų, lieka tik įtrūkimai, todėl estampe baltaodžiai kūdikiai sklando aklinai juodame fone. O kirvarpos išgraužtų skylių galaktika abstrakčią juodumą paverčia beribe visatos erdve, žvaigždėtu dangumi ir primena kadaise XX a. įmantrių fotografijos technologijų atskleistą optinę giminystę tarp vaisių įsčiose ir astronautų atvirame kosmose. Vis dėlto bendraautorę, nuostabią kūrybos kompanionę teko nužudyti, kad neužkrėstų kitų klišių, taip pat rotušės medinės apdailos ir baldų. Klišę išpurškė chemikalais ir užklijavo plastiko maiše. „O jei būtų gyvenusi ir toliau kūrusi žvaigždes – iki visiško klišės sunaikinimo?“ – svarsto Birutė.

Du kūdikiai, kaip ir vandenyje panirusi mergina ar japonišku kimono vilkinti optikos stebukladarė pamiškėje („Vandenyje“, „Pamiškė“, 2021), išraižyti įprastai, trumpais pailgais štrichais. O dailininkės autoportretas ant ąžuolo lentos, milžiniškas kūdikis ant dviejų faneros lakštų („Pranciškus“, 2021), fanerinių šviesdėžių serijos vaizdai („Fragmentai iš praeities“, 2021) sudaryti iš skylučių. Elektriniu grąžteliu Birutė medienos paviršiuje išgręžia įvairaus skersmens ir gylio angeles, labai panašias į išgraužiamas kirvarpų. „Mėgdžioji kirvarpą?“ – klausiu. „Taip, iš tikrųjų – mėgdžioju kirvarpą“, – atsako juokdamasi. Antropocentrizmo arogancija, regis, jai svetima. Savo pudelį Albertą ji labai gerbia kaip asmenybę.

Skylutės medžio raižiniuose atrodo kaip šilkografijos atspaudų rastras – ten taip perteikiama fotografija. Birutės taškinių raižinių vaizdai irgi kilę iš fotografijų. „Fragmentų iš praeities“ serijoje naudotas nuotraukas ji rado savo šeimos, patėvio Kęstučio Gintalo šeimos archyvuose. Kai kas nors kaimynystėje Užupyje kraustosi, dažnai išmeta ar palieka daug visokių dalykų, taip pat ir senų nuotraukų. 2013 m. Birutei pavyko rasti pokario laikų nuotrauką – žmonės sniege, kažkur šiaurėje, galbūt Sibire. Tai viena iš vietų, kur ji nebuvo ir neketina būti. Tos vietos atrodo baugiai. Šviesdėžėse pro kiaurai pragręžtas skylutes ar įvairaus gylio duobutes, kur faneros sluoksnis lieka plonas, sklinda LED lempelių šviesa. Plonas sluoksnis rausvumu man kiek panašus į žmogaus odą, skylės faneroje pažiūrėjus iš arti – lyg išvarpytos automato kulkų. Optinę dramaturgiją dar labiau sustiprina juodas nuo dažų įrankio nepaliestas paviršius. Dėžės kartu yra ir klišės, nuo kurių spaudžiami estampai. Ten iš žaizdų skylės virsta šviesuliais.

Birutės radiniai – ne vien kelmai ir nuotraukos. Salės kampe kabo nedidelis ovalinis estampas su stirniuku. Pasak Birutės, jos mama, dailininkė Alfreda Venslovaitė-Gintalienė, 2013–2015 m. gyveno Jungtinėse Valstijose, prižiūrėjo Alcheimeriu sergančią senyvą moterį. Iš ten parsivežė keistą radinį – ovalinę medžio lentelę su paveikslėliu, paviršiuje išdegintu stirniuku. Birutė ant tos lentelės jį išraižė lygiai tokį pat, koks buvo. Klišėje net šiek tiek matyti buvusio paveikslėlio raidės. Estampe, žinoma, vaizdas apsiverčia pusėmis. Todėl Birutė priduria gyvūno atspindį vandenyje (atspindžiuose kairė ir dešinė taip pat susikeičia): stirniukas – Narcizas. Man tas atspindys veikiau atrodo kaip kyšanti kito, skęstančio gyvūno galva. Kita pusė taip pat išraižyta, tik šįkart ovalinė lentelė pasukta horizontaliai. Ten stovi nejaukus aklinai apmuturiuotas mažas nebylys („Relikvija“, 2021).

Kituose raižiniuose panaudoti piešiniai iš senų knygų. Birutė neieško vaizdų internete, kaip kiti (-os) menininkai (-ės). Caro laikais Peterburge išleistą daugiatomę enciklopediją „Visata ir žmonija“ įsigijo blusturgyje. Raižinyje „Verbalinė higiena“ (2021) iš jos perpiešė ledyną. Virš jo – lentos įskilimų žaibais suaižėjęs nakties dangus, o priekyje – dvi figūros: gailestingoji sesuo keistu aparatu vyriškiui plauna burną, kad daugiau nesispjaudytų rupūžėmis. Sumontuotą raižinio vaizdą matau vientisą, figūros atsiduria ant kalno keteros ir atrodo apšviestos tekančios saulės spindulių, virš ledyno veriasi gili erdvė. Medicininė scena įgyja apokalipsės mastą.

Milžiniška medūza raižinyje „Skraidantis objektas“ (2020) taip pat perpiešta iš tos knygos. Nors visoje raižinių serijoje itin daug vandens (taip pat – miško) motyvų, medūza pakibusi ore lyg ateivių erdvėlaivis. Po ja – sportuojanti moteris, mėgstamas dailininkės personažas. Regis, jos abi – puikios kompanionės. Visą raižinio kompoziciją nulėmė medžio rievės. Mediena visoje šioje misterijoje – labai svarbi veikėja. Ne visai gyva, bet ne mažiau veiksminga. Grąžtas ar kaltelis Birutės rankose (vieninteliai aštrūs objektai) dažnai kartoja rievių piešinį. Dėl atsispaudusių rievių estampai prisipildo vandens, raibuliuojančios šviesos, gaivaus oro. Viskas atrodo lyg žiūrint pro stebuklingą lęšį.

Paroda veikia iki lapkričio 29 d.

Ant pastolių laiko tyloje

Aistė Mikšė

Apskaičiavusios šunkelių kilometražą link svajonių kaimo ir šešioms kojoms tenkantį išvykos krūvį, pasirinkome ne kelionę automobiliu ar viešuoju transportu. Ieškodamos Vėliučionių, su bičiulėmis nuo Naujosios Vilnios pakraščio patraukėm pėsčiomis, nes vieną vietovę nuo kitos skiria vos keturi kilometrai žygeiviško maršruto. Dar XIX a. antroje pusėje nutiesus geležinkelį Peterburgas–Varšuva, Naujoji Vilnia tapo miesteliu ir kartu pramoninio proveržio centru, todėl aplinkinės žemės su visais žemiečiais neišvengiamai irgi susisaistė su šiuo miestu visais gyvenimiškais ryšiais. Topografiniame intymume egzistuojančių šių teritorijų istorinės sąsajos skleidžiasi iš karto: vos kirtusios krovininį geležinkelį, neužtrukome atsidurti prie juodą istorinę dėmę žyminčio geografinio taško, kuris, ko gero, vienintelis iki šiol daugiausia garsino Vėliučionių kaimą. Tai paminklas, skirtas 1159 šioje vietovėje nužudytų, iš Naujosios Vilnios geto atvarytų žydų atminimui. Įdėmesnio žvilgsnio reikalaujantis paminklas ochriniuose tyruose reikšmingas ne vien tuo, kad papildo tragišką Lietuvos žydų istoriją, bet svarbus kaip duomuo, kuris leidžia įkyriai sutelktus į Vilniaus istoriją žvilgsnius patraukti link periferijos ir, atsisakius stereotipų apie Vilniaus kraštą, platesne aprėptimi pažvelgti į jo daugialypį kultūrinį kontekstą. Bandant įvertinti bendrą Vilniaus krašto gyvybinės energijos potencialą, svarbūs įvairūs socialiniai pjūviai: ne vien profesinis pasiskirstymas, amatininkystė, vietovės finansinis ir pramoninis kapitalas, tautinė ir religinė, tačiau ir įvairiais aspektais marginalizuojanti tapatybė. Tai yra mažai tyrinėjami Vilniaus rytinių apylinkių klausimai, kurie nėra „estetiškai“ patrauklūs, taip pat nėra ir moraliai patogūs. Taigi Vėliučionių žemė – ne išimtis, ten būta visko, o šios istorijos greičiau perimamos ne archyvinių dulkių keliu, o iš dar gyvų senųjų vietos gyventojų arba jau nuogirdų, kuriomis gali pasidalinti jų palikuonys. Ir pagrindinis visų įvykių epicentras čia visada buvo dvaras.

Netrukome prieiti Vėliučionių Liepų alėją, kurios pavadinimas atitinka realybę; belieka tikėtis ir melstis, kad taip būtų visada: iš vienos pusės liepos driekiasi palei buvusį dvarą, o iš kitos – palei ant kalvos stovinčią Gerojo Ganytojo koplyčią, liūdinčią išdaužytais langais, šiltnamius, daržus ir mažaaukščius tarybmečio daugiabučius. Šnekteljus su vėliučioniečiais paaiškėjo, kad tiek dvaras, tiek koplytėlė, tiek kiti pastatai (nespėjau sumoti, ar dar esantys, ar jau tik menami) prieš daugiau nei pusantro šimto metų priklausė tam pačiam savininkui. Šio koplytkaimio esminis egzistencijos centras, kaip jau minėta, buvo ir yra dvaras, tačiau dabar plačiąja, jo teritorijos funkcine prasme. (Dvaro, kaip architektūrinio objekto, teisinė apsauga yra kitas klausimas, kuris turėtų būti sprendžiamas nedelsiant ir nelaukiant, kol prisistatys koks nors kultūrinių sentimentų neturintis gudrutis). Jau XIX a. pabaigoje jame buvo įkurti vaikų namai. Ši vaikų globos tradicija perėjo ir į XX a., ką liudija išaugę skaičiai – antroje praėjusio amžiaus pusėje globotinių čia gyveno jau apie keturis šimtus, o pati įstaiga buvo beveik visų vietovės gyventojų darbo vieta. Įstaiga seniau tiesmukai buvo vadinama nepilnamečių pataisos kolonija, o šiais laikais švelniai – vaikų socializacijos centru. „Dvaro rezidentų“ skaičius visada tiesiogiai veikė ir veikia Vėliučionių kaimo ekonominį ir kultūrinį gyvybingumą – dabar, ugdytinių skaičiui sumažėjus iki dvidešimties, fiziškai justi, kad kaimelį smelkia nykimo dvasia, nes čia neliko nei mokyklos, nei pašto, o buvusi gan turtinga biblioteka susitraukė iki minimalius skaitytojų poreikius tenkinančios įstaigėlės. Kita vertus, čia atsibeldėm ne ieškoti nykimo ženklų, o paliudyti bendruomenės kūrybines viltis ir vietovės atgimimo lūkesčius žadinančius procesus. Mūsų žygio tikslas buvo senos medžių alėjos gale esančio garažų komplekso, stovinčio matomoje vietoje ant kalvos, nuo kurios atsiveria įkvepianti gamtinė panorama, prikėlimo antram gyvenimui „iškilmės“. Neseniai kūrybines procedūras patyręs architektūrinis objektas gimė 1959 metais ir ilgai priklausė minėtam vaikų socializacijos centrui. Nereikia būti itin pagauliam, norint suvokti, kad šis pastatas, kaip ir daugelis panašios paskirties statinių, patenka į tam tikrą architektūrinių žaizdų kategoriją, kurias užgydyti galima tik pasitelkus gatvės meną, objektui dvasios įpučiant pakeitus jo paskirtį. Tad šis smalsumu angažuotas vizitas į vietovę buvo tarsi lankytojo siekis sužinoti, kaip laikosi ligonis ir ar terapija buvo sėkminga. O terapija šiame projekte buvo nukreipta ne vien į statinį, bet ir į tam tikrą bendruomeninį segmentą. Todėl dėsninga, kad į kūrybinę programą buvo įtraukti to paties socializacijos centro vaikinai, kurie šioje vietoje atlieka bausmę. Be jų entuziazmo ir fizinio indėlio tokios apimties objektas (300 kvadratinių metrų pagrindinio ir dviejų šoninių fasadų bei 90 kvadratinių metrų septynerių vartų vidinių dalių) nebūtų galėjęs „pakilti ant kojų“. Projektą dalinai parėmė Lietuvos kultūros taryba, dalinai vietos verslininkai, taip pat daug prisidėjo vietos gyventojai, moraliai – draugai, bičiuliai ir kiti smalsūs žmonės. Vieno iš garažų savininkas, projekto iniciatorius ir vadovas Akmis Lomsargis papasakojo visą kūrybinį nuotykį, pradedant objekto atradimu toje vietovėje, baigiant bendradarbiavimu su menininkais. Dalyvauti šiame projekte, poetiškai pavadintame „Laiko tyloje“, Lomsargis pasikvietė Mantą ir Moniką Maziliauskus, taip pat ir tris jų vaikus. Su menininkais projekto iniciatorius jau buvo pažįstamas – lankėsi jų dirbtuvėse, plenere Balninkuose, parodose, tačiau svarbiausias akstinas pasikviesti būtent Maziliauską buvo šio menininko patirtis dirbant su to paties centro vaikais dar nepriklausomybės pradžioje. Dėl to dailininką, besileidžiantį į kūrybinį vėliučionietišką nuotykį antrą kartą, šiame kaime galima laikyti „savu“. 1998 metais kartu su ugdytiniais sukūrė freską „Vaikų svajonės“, kurią, kad ir kaip būtų gaila, užuot pasikvietus menininką restauruoti, buvo nutarta užდažyti. Manytina, kad ši Vėliučionių freska turbūt buvo viena iš pirmųjų įgyvendintų gatvės meno projektų Lietuvoje. Todėl, apsukus laiko ratą, buvo įdomu tiek Maziliauskui sugrįžti į tą pačią vietą su naujomis idėjomis, tiek ir pačiai projekto įgyvendinime dalyvaujančiai bendruomenei matyti save įprasminančiame procese, pradedant nuo kūrybinių dirbtuvių, eskizų, projekto aptarimo, baigiant sudėtingais, fizinės ištvermės ir valios reikalaujančiais darbais ant pastolių. Per projekto aptarimą su bendruomene (konkrečiai – su vaikinais, kurie buvo įtraukti į tapybos procesą) Maziliauskas akcentavo darnos paieškas tarp visuomeninių, asmeninių ir savininko norų pastatą paversti įdomiu, savitu vietovės akcentu. Ieškota paralelių tarp senųjų ir šiuolaikinių menų, siekiant atrasti laikui atsparų sprendimą, o ne tik vienadienio pokyčio, kuriamo pasitelkus greitąsias, aerozolines „freskas“. Fasado dalys ištapytos pilkais, melsvais, balkšvais tonais, o kontūrus ženklinančioms struktūroms panaudoti geltoni neoniniai dažai. Tokiu būdu siekta, kad statinio tapybiškumas labiausiai atsiskleistų naktį: kai visas kraštovaizdis paskęsta tamsoje, nuo menkiausio natūralios šviesos ar dirbtinio apšvietimo srauto kūrinys išnirtų kaip optinio-kinetinio meno objektas.

Prašalaičiui, nežinančiam savininko lūkesčių ir projektą vykdančios meno komandos kasdienybės iššūkių, rezultatas suteikia daug džiaugsmo, nes atsiveria erdvė įvairioms kūrybinėms iniciatyvoms. Tiesa, kaip teigia Lomsargis, pagrindinio projekto uždavinio klausimas išliko aktualus iki pat galo: ar menas – galutinis tikslas, ar tik priemonė, nes projekto dalyviai tai iki šiol suvokia skirtingai. Belieka tikėtis, kad iš Maziliausko lūpų Dievui į ausį nukeliaus jo žodžiai, ištarti per projekto aptarimą: ši vieta turi galimybę iškilti kaip dar vienas šiuolaikinio meno centras, kelionė į kurį galėtų tapti savaitgalio įvykiu.

Projektas „Laiko tyloje“

M. Avik nuotr.

Tai nėra siaubo filmas

Pokalbis su islandų režisieriumi Valdimaru Jóhannssonu

Debiutinis islandų režisieriaus Valdimaro Jóhannssono vaidybinis filmas „Avelė“ („Dýrið“, Islandija, Švedija, Lenkija, 2021) šiais metais Kanuose „Ypatingo žvilgsnio“ konkursinėje programoje buvo apdovanotas už originalumą. Naudojant islandų liaudies pasakų elementus sukurtas filmas žvelgia į jaunos poros gyvenimą atokiame ūkyje. Jų likimą pakeičia gimusi ypatinga būtybė. Nors daugelis jau spėjo šiam filmui užklijuoti siaubo žanro etiketę, kaip teigia pats režisierius, „Avelė“ – tai klasikinė vienos šeimos drama su tam tikrais siurrealizmo elementais. Filmas šiuo metu rodomas Europos kino forumo „Scanorama“ programoje „Naujienos iš Šiaurės“.

Valdimar Jóhannsson

Ar filmo scenarijui naudojote konkrečias liaudies pasakas?

Ne, tai nėra konkrečia pasaka paremta istorija. Aš ir Sjónas (scenarijaus bendraautoris Sjónas Sigurdssonas – *I. Š.*) tiesiog dirbome su mums gerai žinomais senų liaudies pasakų elementais, tačiau iš jų paėmėme tik tam tikras mažas detales. Filme esanti būtybė mūsų pasakose neegzistuoja. Tai tarsi Kalėdų naktis, per kurią kažkas atsitinka. Tiesiog pasinaudojome gerai žinomais tokių istorijų elementais.

Ar filmo veikėjų vardai turi kokią nors reikšmę? Ingvaro vardas kilęs iš Skandinavų mitologijos, o Marija ir Petras turi didelę reikšmę krikščionybėje.

Gali būti. Iš tiesų mes taip ilgai dirbome prie šio filmo, kad net negaliu pasakyti, kodėl būtent taip pavadinome jo veikėjus. Marija yra visų motina. Todėl, manau, galima tai perskaityti iš abiejų pusių – religinės ir mitinės, nors labiau akcentuoti norėjome liaudies pasakas ir mitus. Bet jie kartais gali būti tokie panašūs. Tačiau vardas galėtų turėti ir tokią reikšmę. Tikrai negaliu prisiminti, iš kur atsirado šie vardai. Mes pasitikime savo filmo žiūrovais ir jie gali istoriją interpretuoti taip, kaip nori. Net jei dažnai tos interpretacijos skiriasi – nėra vienos teisingos reikšmės. Tik patys žiūrovai gali spręsti, apie ką yra filmas.

Paminėjote, kad prie filmo dirbote ilgą laiką. Kada viskas prasidėjo?

Iš pat pradžių pradėjau nuo skečų, užrašų, rinkau įvairius piešinius ir paveikslus. Tada prodiuseriai mane supažindino su Sjónu. Po mūsų pirmo susitikimo parodžiau jam savo knygą ir pradėjome kartu dirbti. Ilgą laiką susitikdavome kartą per savaitę. Tuo metu neturėjau jokios istorijos, tik kelis Ados piešinius ir įsivaizdavau, kaip maždaug turėtų atrodyti filmas. Pirmus penkerius metus tik kalbėdavomės ir pasižymėdavom mintis užrašuose. Po penkerių metų turėjome scenarijaus traktuotę, ir kai prodiuseriai buvo patenkinti, Sjónas perėmė darbą ir parašė pirmąjį scenarijaus juodraštį.

Skaičiau, kad daug žmonių „Avelę“ priskiria siaubo žanrui. Tačiau man filmas pirmiausia yra vaiko netektį išgyvenančios šeimos drama.

Sutinku. Nelaikau „Avelės“ siaubo filmu. Manau, kad žmonės, kurie eidami jo žiūrėti mano, jog pamatys siaubo filmą, iš seanso išeis labai nusivylę. Ši istorija – labiau šeimos drama. Išties tai labai klasikinė istorija, turinti kelis siurrealistinius elementus. „Avelėje“ matome veikėjus, kurie dorojasi su sielvartu, jo priėmimu ir atsisveikinimu. Tai nėra siaubo kinas.

Pirmas dešimt filmo minučių veikėjai beveik nekalba, o jei ir kalba, apsikeičia nebent žodžiais apie darbą. Kai atsiranda Ada, jų kalba pradeda keistis, tampa intymesnė, tačiau veikėjai emocijas daugiausia perteikia kūno kalba.

Taip. Nuo pat pradžių nusprendėme, kad norime kuo mažiau dialogų. Jeigu gali papasakoti vaizdu, tada žodžių nereikia. Žinau, kad aktoriams taip vaidinti daug sunkiau. Turi būti visiškai įsijautęs į vaidmenį, kad žmonės galėtų viską perskaityti iš tavo gestų ir kūno kalbos. Taip darai su gyvūnais: pradedi suteikti jiems žmogiškus jausmus ir perskaitai, kaip jie elgiasi. Manau, tai mums padėjo dirbti ir su aktoriais.

Kadras iš filmo „Avelė“

Paminėjote gyvūnus. Jie filme yra atskiri veikėjai. Matome katę, avis, šunį, aktyviai dalyvaujančius veiksme. Ypač pastarasis bando įsiterpti į žmonių veiksmus.

Filme vaidinančio šuns vardas Panda. Šiais metais Kanuose ji gavo „Palm Dog“ žiuri prizą. Aš ypač tuo didžiuojuosi. Tikriausiai tai vienas mano mėgstamiausių apdovanojimų tarp tų, kuriuos gavo šis filmas. Deja, prieš kelis mėnesius ji nugaišo. Panda taip pat vaidino filme „Avinai“ („Hrútar“, 2015). Tad ji pasirodė dviejose kino juostose, kurių premjeros įvyko Kanų kino festivalyje. Panda buvo nuostabi. Kartais ji mane tiesiog šokiruodavo savo gebėjimais.

Labai daug režisierių bijo arba nenori dirbti su gyvūnais, nes darbas su jais gali būti itin sudėtingas. Ar jums tai irgi tapo išbandymu?

Taip. Žinojom, kad bus didelis išbandymas dirbti su tiek daug vaikų, ėriukų, avių, šunų ir kačių. Tačiau aplink mus buvo daug gerų žmonių. Dirbome su ūkininkais, gyvūnų dresuotojais, didžioji dalis mūsų kūrybinės grupės taip pat yra užaugę ūkiuose arba turintys bent kažkokį ryšį. Pats esu pripratęs prie gyvulių, nes mano seneliai buvo avių augintojai. Tiesiog turi jiems duoti laiko, kad jaustųsi saugiai, patogiai, ir tada jie duos tai, ko tau reikia. Tačiau tai visada užtrukdavo. Niekada negalėjai tikėtis, kad viskas pavyks iš karto.

Filme pasirodo trečias veikėjas – Ingvaro brolis Petras, kuris iškart pakeičia namų dinamiką. Jis atrodo lyg pašalietis, atėjęs sugriauti šeimos idilės.

Manau, tai taip pat vienas iš klasikinių kino elementų. Kažkas po ilgo laiko sugrįžta namo. Iš dalies Petras ten lankosi gan dažnai. Jis tikriausiai taip pat užaugo tuose namuose. Mano nuomone, buvo būtina įtraukti veikėją, kuris kvestionuotų poros veiksmus. Toks jų elgesys buvo jų pačių gijimo procesas. Pasiėmę Adą, jie pradeda jaustis geriau. Tada staiga atsiranda brolis ir pradeda užduoti įvairius klausimus, kurie tikriausiai kyla ir žiūrovams. Todėl pamanėme, kad būtų gerai turėti filme trečią veikėją.

Kraštovaizdis filme itin svarbus. Jis kuria tamsią atmosferą. Pamačiusi filmą vis galvojau, ar istorija būtų tokia įtaigi, jeigu būtumėte nusprendę filmuoti ją kitur.

Kadras iš filmo „Avelė“

Scenarijuje gamta buvo lyg dar vienas filmo veikėjas. Nežinau, kiek kartų apvažiavome Islandiją, kol radome tinkamą ūkį. Turėjau nupiešęs nemažai savo svajonių fermos piešinių. Ją turėjo supti didinga gamta arba kalnai. Netgi iš molio buvau nulipdęs namo modelį ir jo nuotraukas siunčiau ūkininkams. Mano draugai ir pažįstami taip pat pasinėrė į tinkamos lokacijos paieškas. Kartą mano brolis atsiuntė šio ūkio nuotrauką. Tai nebuvo tai, ką įsivaizdavau, tačiau ten nuvykę pamatėme, kad beveik iš kiekvieno taško galėtume filmuoti 360 laipsnių kampu. Niekas ten negyveno jau 20 metų, todėl pastatus galėjome paversti namais, kokiuose gyventų Ingvaras ir Marija. Paties ūkio planas taip pat įdomus. Visa gamta, kurią panaudojome filmuodami, buvo visai šalia to paties ūkio. Nenorėjome, kad ji filme atrodytų tarsi iš atviruko. Stengėmės filmuoti, kai danguje beveik nebūdavo saulės. Islandijoje gamta gali būti labai atšiauri. Gal net labiau gąsdinanti nei graži.

Taip pat filme niekada nesutemsta.

Tai metų laikas, kai diena tęsiasi 24 valandas. O per ėriavimosi sezoną gali būti itin sudėtinga. Reikia, kad ūkyje žmonės dirbtų dviem pamainomis. Visada kažkas turi būti pasiruošęs padėti avims atsivesti jauniklius. Galbūt nemiegi visą naktį, tačiau už lango visad šviesu. Eini miegoti, o lauke jau diena. Ir taip tęsiasi šešias savaites. Viskas pradeda atrodyti kaip sapnas. Jautiesi pavargęs, bet aplink šviesa. Keistas jausmas. Man atrodo, baisu būti šviesoje, apsuptam tokios gamtos. Tu gali matyti visus ir visi gali matyti tave. Manau, tai baisiau nei nematyti tamsoje.

Kaip prikėlėte Adą gyvenimui? Atrodo, kad tai buvo sudėtingas procesas.

Dirbome su puikiais žmonėmis: Fredricku Nordu, jo komanda, Peteris Hjorthas prižiūrėjo viską aikštelėje. Iš viso dirbome su dešimčia vaikų, keturiais ėriukais ir lėle. Nufilmuoti visas scenas atima labai daug laiko. Tačiau filme yra nemažai kadrų, kuriems pasitelkėme kompiuterinę grafiką. Kartu daug scenų, nufilmuotų su tikrais ėriukais. Pasitelkę įvairius elementus jausdavome, tarsi Ada tikrai būtų kartu su mumis aikštelėje.

Islandų filmuose, kurie man ateina į galvą, vis pasirodo avių ūkiai. Atrodo, lyg avininkystė yra giliai įsišaknijusi šalies kultūrinėje tapatybėje. Kaip yra iš tikrųjų?

Turime labai daug ūkininkų, tačiau šiuo metu avių vis mažėja. Prieš kelerius metus jų buvo maždaug 800 tūkstančių, dabar beliko, regis, 400 tūkstančių. Mano nuomone, avys Islandijoje mums padėjo išlikti gyviems. Tai didelė mūsų kultūros dalis. Visi pažįsta kokį nors ūkininką. Kai kas nors pradeda kalbėti apie tipišką islandišką filmą, visada galvoja apie ūkininkus, gyvenančius kažkur toli ir izoliuotus. Mes panaudojome visas tas klišes, kurios ateina į galvą žmonėms, įsivaizduojantiems islandišką kiną (*juokias*i).

Kalbėjosi Ieva Šukytė

Reikia klausyti savęs

Pokalbis su režisiere Marija Stonyte

„Scanoramą“ šiais metais uždarys ilgai lauktas Marijos Stonytės dokumentinis filmas „Švelnūs kariai“, o lapkričio pabaigoje filmas pasieks ir šalies kino teatrus. Šia proga su režisiere kalbamės apie pasitaikančius dokumentikos stebuklus bei debiutinio ilgametražio filmo kūrybinį procesą.

Iki filmo „Švelnūs kariai“ kūrėte trumpametražius filmus. Pirmasis iš jų buvo vaidybinis, tačiau akivaizdu, kad vėliau visiškai atsidavėte dokumentikai. Kokių temų ieškote ir kaip sumanėte kurti filmą apie savanorišką jaunų moterų tarnybą kariuomenėje?

Manau, kiekviena istorija turi savo trukmę. Nenusisuku nuo trumpametražio kino, bet „Švelnūs kariai“ pareikalavo daugiau laiko. Tarsi netyčia išeina, kad mano dėmesio centre yra moterys. Personažai, kuriuos pasirenku, dažniausiai eina į savotišką kovą, kuri turi išorinę išraišką. Taip pat mane labai domina vidiniai iššūkiai, vedantys į savęs pažinimą, leidžiantys šį tą suprasti apie gyvenimą. Filmas, kuris mane atvedė į dokumentiką, – tai „Kalnai kalnai“. Jis man uždavė labai svarbų klausimą apie vidinius kalnus, kuriuos žmogus turi įveikti, kad atrastų save, kad gyvenimas įgytų prasmę...

Jei kalbame apie „Švelnius karius“, mane pirmiausia sudomino šalyje atnaujinta privalomoji karinė tarnyba. Toje jautrioje politinėje situacijoje atsirado daug žmonių, kurie ryžosi tarnybai, atsirado ir grupelė jaunų Lietuvos moterų. Supratau, kad karinė tarnyba, kurią merginos pasirinko savanoriškai, joms padės atsakyti į kažkokius labai svarbius gyvenimo klausimus. Buvo įdomu pamatyti, ką laiko perspektyvoje žmogui reiškia tokia patirtis, ar ji padės surasti savo vietą pasaulyje, ar tai bus žingsnis asmeninės brandos link. Viskas prasidėjo nuo iš pirmo žvilgsnio paprasto susidomėjimo iki bendražmogiškų, universalių klausimų kėlimo – tai ir tapo pagrindine motyvacija.

Filmo pavadinimu nepabrėžiate, kad Jūsų herojės – moterys. Kodėl?

Gyvename moderniais laikais ir atskirties tarp moterų ir vyrų neturėtų būti. Galbūt dėl kažkokių įsisenėjusių papročių ar mąstymo modelių vis dar turime tokį skirstymą. Šiuo atveju aš į merginas žiūrėjau kaip į žmones, jokiu būdu nenorėjau jų išskirti, tik paryškinti įsisenėjusį mąstymą, kad moterys privalo užimti tam tikras profesijas ar pozicijas visose gyvenimo srityse.

Atrodo, norimą išryškinti moterišką trapumą bei laisvės troškimą filme fiksuojate gamtos motyvais. Ar šie motyvai buvo suplanuoti ir ieškojote būdų, kaip tai realizuoti, ar jie atsirado spontaniškai?

Marija Stonytė

Kaip dokumentinio kino režisierė pastebėjau, kad iš kažkur aukščiau yra siunčiami tam tikri ženklai ir scenos turi tendenciją kartotis. Jeigu esi atviras ir pastabus lokacijoje, gali pamatyti kertinius filmo elementus ir juos kryptingai užfiksuoti. Taigi išsikelta užduotis buvo išlaukti momento, kada galėsiu užfiksuoti į kareivines vis užklystančius paukštelius. Norėjau, kad tos gyvybės taptų metafora pagrindinėms filmo herojėms. Prisimenu, kartą su operatoriumi ir garsistu buvom tokie pavargę, kad belaukdami užsnūdom vidury kareivinių. Vienu metu pajutau, kad kažkas tapšnoja per ranką, – tai buvo budintis kareivis, kuris pranešė apie atskridusią zylutę. Mes tyliai su visa sunkia technika prisliūkinome ir nufilmavome zylutę, ieškančią išėjimo. Taip užfiksavome sceną, kuri filme tapo labai svarbi.

Dalyvavote didžiausio Europos dokumentinio kino festivalio IDFA organizuojamose kino dirbtuvėse „IDFAcademy Summer School“. Ką montažo konsultantai Jums patarė ir ar teko ko nors atsisakyti kuriant galutinę filmo versiją?

Iš tiesų dalyvavome ne vienose dirbtuvėse, taip pat gavome įvairiausių patarimų *pitching'o* forumuose. Žinoma, į kai kuriuos atsiliepimus atsižvelgėme, tačiau nuoširdžiai manau, kad reikia būti labai atsargiam tokiuose forumuose ar mokymuose, nes jei nori kurti autorinį kiną, negali klausytis dvidešimt skirtingų nuomonių ir bandyti įtikti kiekvienam. Mokymai buvo naudingi, nes mokėmės apginti savo darbą. Kartu su montažo režisiere Mirjam Jegorov kai kurias pastabas tikrai dėkingai priėmėme, bet taip pat radome argumentų sau ir kitiems, kodėl norime tam tikrus dalykus palikti taip, kaip mes manome, jog turėtų būti. Labai džiaugiuosi šiomis patirtimis, man kaip autorei tai savotiški išbandymai. Yra labai daug žmonių, norinčių patarti, bet reikia klausyti savęs – tai pagrindinis autorinio kino principas. Būti nuolankiam, būti dėkingam, bet galiausiai klausyti savęs. To iš tiesų daugiausia ir mokiausi.

Filmo pasaulinė premjera įvyko gana tolokai – Kinijoje, Azijos dokumentinių filmų festivalyje Guangdžou. Kokių atsiliepimų sulaukėte ir kurie įsiminė labiausiai?

Deja, labai apmaudu, kad filmui teko pasirodyti karantino laikotarpiu. Turbūt skaudžiausia, kad tuo metu, kai filmas buvo rodomas užsienio kino festivaliuose, nebuvo galimybės nuvykti ir gyvai susitikti su žiūrovais. O tai labai svarbus filmo gyvavimo etapas. Kai režisierius išgirsta reakcijas, kai kartu su žiūrovais sėdi kino salėje ir galbūt net pirmą kartą pamato savo darbą, atsitraukęs nuo kūrybinio proceso. Buvo gaila, kad negalėjau nuvykti į visus festivalius, bet kartu nudžiugino, kad atradau bendraminčių kažkur labai toli, Kinijoje. Sulaukiau nemažai žinučių, žiūrovai susirado mane socialinėse medijose ir norėjo su manimi padiskutuoti filmo temomis bent jau taip. Viena labiausiai įkvėpusių žinučių buvo iš jaunos Kinijos režisierės. Ji parašė visą filmo recenziją, bet svarbiausia tai, kad ji suprato, jog šis filmas ne apie kariuomenę, o apie jaunos merginos brandos kelionę. Ji rašė, kad žiūrėdama filmą pajuto įkvėpimą atviriau pažvelgti į personažus supantį pasaulį. Pasidžiaugiau ta bendryste, kad mergina iš visai kitos šalies taip jautriai pajautė filmą.

Norisi daugiau sužinoti apie pačius filmavimus – kiek laiko jie truko ir kaip buvo organizuojami?

Procesas truko beveik trejus metus. Tikiu, kad filmavau būtent tiek, kiek reikėjo, filme daug vietos užima kadrai, nufilmuoti pačią pirmą ir pačią paskutinę filmavimų dieną. Kai filmavau, dar nežinojau, kad tos scenos bus tokios svarbios, kertinės. Taip jau įvyko, kad tik po daug laiko galėjau įvertinti, ką herojėms reiškia ši kelionė, ir užfiksuoti tas scenas, kurios sudaro pagrindinę dramaturginę plėtotę. Į kareivines vykdavome tik kartu su operatoriumi ir garsistu. Žinoma, vien suplanuoti filmavimą pačioje kariuomenėje jau buvo iššūkis, bet tai sakau kaip komplimentą Lietuvos kariuomenei, nes sistema tikrai sudėtinga ir kariuomenė labai gerbia save bei savo veiklą. Patekti ten nėra lengva. Esu dėkinga Krašto apsaugos ministerijai už didelį pasitikėjimą ir mums suteiktą laisvę. Jie tikrai mums daug leido, turint omenyje, kad visa kareivinių vidinė veikla yra labai sergima ir jie retai kada įsileidžia pašalinių. Kai tik pavykdavo gauti galimybę atvažiuoti, mes ją išnaudodavome šimtu procentų ir praleisdavome ten visą dieną. Labai norėjome būti pačiame įvykių sūkuryje, pasiruošdavome kaip kariai, su sunkiomis kuprinėmis. Tik mūsų kuprinėse buvo ne karinė amunicija, o filmavimo technika. Iš tiesų, patys patyrėme nemažai karinių išbandymų, vadai net kartais juokaudavo, kad mes irgi nusipelnėme ženklelio. Kartu su kariais šliaužėme tamsoje per gūdų mišką arba ridenomės nuo kalnų vien tam, kad užfiksuotume pačius geriausius momentus.

Pasirinkote stebėjimo ir interviu metodą, fiksuodami šauktinių gyvenimą ir bendraudami su merginomis. Atrodo, nesiekėte per didelio asmeniškumo, išlaikėte atsitraukimą nuo savo herojų, nemažai filmo trukmės užima bendras kariuomenės šauktinių ir savanorių gyvenimas. Kokia šios distancijos priežastis?

Iš tiesų filme labai svarbus atsitraukimo momentas, nes buvo reikalinga pajausti visą ten vyraujančią dinamiką. Buvo svarbu ne nukreipti kamerą vien į merginas, bet pajusti jų dinamiką su vaikinais. Norėjosi su šypsena pasižiūrėti į lyčių stereotipus, kurie vis dar nėra svetimi mūsų visuomenėje. Aišku, dėmesio centre buvo merginos, labai norėjosi jų autentiškumo, ne lįsti į asmeninio gyvenimo detales, o sudėlioti filmą iš jų patirčių čia ir dabar. Iš tų būsenų, kurios jas aplankė pačios kelionės metu, išgyventi kad ir flirto akimirką pačioje netikėčiausioje vietoje. Norėjosi pažvelgti į tas tris iš prigimties laisvas merginas, pakliuvusias į tradiciškai vyrišką teritoriją, ir su jomis pabūti. Interviu dalis atsirado iš noro kartu su jomis reflektuoti kelionę. Kaip minėjau, buvo labai svarbu atsitraukti ir atkeliauti su jomis iki to taško, kai jos yra jau brandesnės, kai supranta, kad ši kelionė buvo tik žingsnelis jų dideliame ir spalvingame gyvenime.

Ar buvo sudėtinga atrasti savo herojes?

Visų pirma bendravau su merginomis, kurios tik planavo eiti į kariuomenę. Jų buvo daugiau, galbūt dešimt. Galiausiai nuo dešimt sumažėjo iki penkių. Buvo svarbu pajausti, ar žmogus pasiruošęs dalintis savo kelione, ar įvertina tai, kad jo gyvenimas bus stebimas ir sunkiais, ir džiugiais momentais. Tos penkios merginos labai norėjo dalintis, bet kai pradėjome filmuoti, supratau, kad reikia kuo skirtingesnių personažių, kurios tuo pačiu metu ir panašiai išgyvens šią kelionę. Natūraliai įvyko, kad filme pagrindines linijas gavo Karina, Agnė ir Gintarė. Įdomu, kad šios trys merginos savo kelionę baigė skirtinguose taškuose. Man atrodo, tai leidžia pažvelgti į filmo temą daugiau klausimų keliančiu žvilgsniu.

Ar pasiteisino Jūsų filmo idėjos lūkesčiai? Įgyvendinote viską, ką norėjote?

Šis filmas išmokė nekelti lūkesčių, o labiau atsiduoti gyvenimui, laiko tėkmei. Tik tai padariusi iš tikrųjų galėjau išlaukti tos labai svarbios scenos, kuri įvyksta filmo pabaigoje. Dokumentinis kinas man brangus, nes jame nėra neteisingų atsakymų, nėra kažkokių labai didelių klaidų. Dokumentinis kinas yra režisieriaus galimybė pažvelgti į mus supantį pasaulį tiriančiu, klausiančiu žvilgsniu. Galbūt yra šimtas kitų kelių, kaip galėjau tai padaryti, bet tai jau bus kitos istorijos. Galiu pasakyti, kad lūkesčių stengiausi neturėti, bet iš kitos pusės, džiaugiuosi savo filmu. Labiausiai džiaugiuosi dėl to, kad turėsiu dialogą su žiūrovu, kuris žiūrės mano filmą, ir tai svarbiausia.

„Švelnūs kariai“

Kalbėjosi
Gina Kimantaitė

Undinės ir beždžionės

Krėsle prie televizoriaus

„Undinė“

Christiano Petzoldo filme **„Undinė“** (**„LRT Plius“, 18 d. 21.33**) susilieja sena legenda ir naujoji architektūra, apmąstymai apie formą, kuri turi sekti paskui funkciją, simboliškasis ir realusis lygmenys. Petzoldo forma skaidri, jam pavyko parodyti meilės esmę, rimuojant ją su vandens motyvu, kuris filme įgyja ir Jungo archetipų, ir Freudo sapnų ar Paulio Celano eilių prasmę. Undinė tyrinėja Berlyno istoriją ir rengia ekskursijas norintiems susipažinti su miesto praeitimi bei ateitimi. Ji ne tik pabrėžia tai, kad Berlynas pastatytas pelkėje, bet ir užsimena apie „niekieno žemę“ – ten, kur dar prieš trisdešimt metų driekėsi garsioji Berlyno siena, dabar vyksta statybos. Jos ir, žinoma, profesija, skatina Undinę svarstyti, kaip architektūroje „forma seka paskui funkciją“, ir įrodinėti, kad praeitis svarbesnė už dabartį. Kartą į Undinės paskaitą užklydęs naras Kristofas bus taip sužavėtas jos kalbų, kad nuseks iš paskos ir tada jie susitiks kavinėje, kur prieš valandą Undinė iš mylimojo Johaneso išgirdo, kad šis ją palieka. Undinė liepė Johanesui jos sulaukti, antraip teks jį nužudyti. Tačiau kavinėje ji sutiks Kristofą...

Undinės išdavystės baimė sieja Petzoldo filmą su Ingeborg Bachmann novele, paminėta filmo titruose. 1961 m. apsakymų rinkinyje pasirodžiusi „Undinė išeina“ – tai aistringas monologas, kartu ir kaltinimo aktas vyrams, ir pagyros jiems žodis. Undinė monologą sako nutraukdama ryšį su žmonių pasauliu. Filmo herojė, regis, abejoja to pasaulio prasme. Iš knygų lentynos ištraukęs Bachmann ir Celano laiškų tomelį, viename jų, Bachmann rašytame 1951-aisiais, perskaičiau: „Mielas Pauli, kai šiandien savęs klausiau, ko trokštu, ko trokštu iš tikrųjų, suabejojau, kaip atsakyti, o gal tiesiog priėjau prie išvados, kad mums netinka ko nors trokšti, kad turime atlikti tik tam tikrą *pensum* darbų, kad viskas, ką darome, lieka be rezultato, nors, nepaisant to, tarp aštuntos ryto ir šeštos po pietų reikia elgtis taip, tarsi kablelio ar dvitaškio padėjimas popieriuje būtų svarbus dalykas.“

Bachmann įtakos turėjo Ludwigo Wittgensteino refleksijos apie kalbos neįgalumą išreikšti tai, kas egzistuoja tik etikos, estetikos, metafizikos sferose. Bet ji sakė, kad meno kūrinys moko tiesos kalbos: „Poetui gali pavykti sujungti du dalykus – atspindėti savo epochą ir pristatyti dalykus, kurių laikas dar neatėjo.“ Petzoldas „Undinėje“ daro kažką panašaus, siekdamas, kad vaizdas ne tik perteiktų mintį, jausmą ar epochą, bet ir įvardytų tai, kas dar neįgijo formos, egzistuoja tik pasąmonėje, kaip ta ateities nuojauta, kuri nušvinta, kai Undinei ir Kristofui susitikus netikėtai sudūžta akvariumas su naro figūrėle.

„LRT Plius“ (13 d. 21 val.) primins paprastą ir aiškų Stuarto Millaro filmą **„Rusteris Kogburnas“**, kuriame pagrindinį vaidmenį sukūrė Johnas Wayne'as, vesternuose dažniausiai įkūnijęs tradicines amerikietiškas vertybes. Turint omenyje, kad vesternai, o ne pasakojimai apie graikų dievus ir pusdievius, formavo amerikiečių mitologiją, visada įdomu, kaip tai skamba šių dienų ne tik kino kontekste. Vienaakis girtuoklis Rusteris Kogburnas pirmąkart pasirodė Charleso Portiso romane „Tikras išbandymas“, kurį 1969 m. į ekraną perkėlė Henry Hathaway'us. Filme jį vaidino Wayne'as. 1975-aisiais „Rusterio Kogburno“ kūrėjai šį personažą (kartu su aktoriumi) perkėlė į savo pasakojimą apie banditų nusiaubtą kaimą. Nužudyto pastoriaus duktė Jula (dar viena Holivudo legenda Katherine Hepburn) nori atkeršyti banditams, bet iškart kyla klausimas, ar ji ištvers tą pačią misiją vykdančio Kogburno draugiją. Žinoma, galima klausti, ar Kogburnas ištvers panelę Julą. Jei personažo pavardė jums pasirodė girdėta, vadinasi, matėte ir brolių Coenų filmą „Tikras išbandymas“, kuriame Kogburną suvaidino Jeffas Bridgesas.

Millaro tikrai nepavadinsi vesterno žanro atnaujintoju, bet Donas Siegelas jautriai reagavo į 7-ojo dešimtmečio permainas. Tą patį vakarą **„LRT Plius“ (14 d. 01.10)** parodys jo **„Nepagaunamąjį Čarlį Veriką“** (1973), kurio herojus Čarlis (Walter Matthau) puldinėja mažus bankus. Per vieną tokį apiplėšimą žūva jo žmona ir bendrininkas, bet tai ne viskas – pavogti pinigai priklausė mafijai, tad Veriko pėdsakais ima sekti mafijos žudikas. Siegelo filme daug netikėtų siužeto posūkių ir nelabai tradicinė pabaiga, dėl kurios Čarlio vaidmens atsisakė Clintas Eastwoodas, nutaręs, kad nusikaltėlis liks nenubaustas. Kita vertus, tai jam nesutrukdė suvaidinti bene garsiausiame Siegelo filme „Purvinasis Haris“.

Kad aktorių galimybės neribotos, įrodo Matto Reeveso **„Beždžionių planetos aušra“ (TV3, šįvakar, 12 d. 21.20)**. Filmas nukels į ateities San Fransiską, kur nežinomas virusas išnaikino didžiąją žmonių populiacijos dalį. Bet miškuose įsikūrė moksliniams eksperimentams anksčiau naudotų, genetiškai modifikuotų šimpanzių bendruomenė. Jai vadovauja kalbanti beždžionė Cezaris, kurią suvaidino Andy Serkis. Tai Cezaris išlaisvino eksperimentų aukas. Dabar jis – išmintingas vadas. Jo vadovaujamos beždžionės prisijaukino ugnį, išmoko medžioti žvėris, įvaldė gestų kalbą (bet nepamiršo ir žmonių), jauniklius leidžia į mokyklą, kur ant sienos puikuojasi užrašas (tiesa, žmonių kalba: „Beždžionės nežudo beždžionių“). Beždžionių civilizacija, matyt, pasirengusi nueiti tą patį kelią kaip ir žmonija, juolab kad filmo kūrėjai šią mintį paryškina rodydami beždžionių bendruomenėje kilusį idėjų konfliktą tarp Cezario ir Kobos (Toby Kebbell).

Cezaris tiki gėriu, teisingumu, bet labiausiai – šeimos vertybėmis. Epizodas, kai gimdo Cezario žmona, o jis laiko sugniaužęs jos leteną (parodytą stambiu planu) sugraudins ne vieną. Cezaris nenori kariauti su žmonėmis, jis mano, kad galima taikiai gyventi šalia ir bendradarbiauti. Cezario dešinioji ranka Koba (negaliu sau atsakyti, ar Josifo Stalino jaunystės slapyvardis pasirinktas ironiškai, ar rimtai, nors filme daug aliuzijų į Sergejaus Eizenšteino „Streiką“ ir „Spalį“) nekenčia žmonių, nes patyrė visus mokslinės laboratorijos kankinimus ir pažeminimus. Koba – puikus manipuliatorius, jis tiki, kad beždžionės visada seks paskui stipriausią. Filmo pabaiga neatsako, ar beždžionės pasirinks Cezario, ar Kobos siūlomą raidos kelią. Tik stambus Andy Serkiso akių planas rodo, kad jų laukia dramatiškas pasirinkimas.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Apie laisvę ir perkuriamas istorijas

Naujo „Kino“ skaitymo malonumai

„Man patinka drastiška Quentino Tarantino mintis, kad reikia kartą ir visiems laikams pakeisti tikras istorijas, išbraukti jas iš vaidybinio kino ir paversti žanro pokštais. Tai tarytum jo manifestas – kurdamas savo pasaulį, jis perkuria istoriją. Man artimas toks kitų režisierių žaidimas“, – sako Algimantas Puipa. Didelis režisieriaus interviu „Kinui“ siejasi su naujo jo filmo „Sinefilija“ premjera, kuri įvyks šią savaitę „Scanoramoje“. Šiųmečio kino forumo programą žurnale pristato festivalio organizatoriai, o italų kino klasiko Vittorio De Sicos retrospektyvą – Živilė Pipinytė. Su šio neorealizmo klasiko filmais užaugo kelios sinefilų kartos, bet pastaraisiais metais De Sica atrodo primirštas ir „Scanorama“ suteikia puikią progą prisiminti svarbų kūrėją. „Scanorama“ žada ir ilgai lauktą (vis ta pandemija!) Andriaus Blaževičiaus filmo „Bėgikė“ premjerą. Žurnale filmą pristato pats režisierius. Pasak jo, „Bėgikė“ kelia svarbius klausimus: „Kas yra ta asmeninė laisvė, kai myli, bet kenti, kur yra ribos? Kas yra laisvė, kai esi kūne, kuris pradeda lūžinėti? Kas yra laisvė, kai visąlaik esi už ką nors atsakingas?“

„Bėgikė“ netrukus pasirodys ir kino teatrų repertuare, o naujame „Kine“ galima perskaityti ir vis dar rodomo bei Lietuvos „Oskarui“ pristatyto Giedrės Žickytės filmo „Šuolis“ recenziją. Joje Elena Jasiūnaitė teigia, kad „Šuolis“ pirmiausia yra filmas apie laisvę. Laisvę turėti svajonių ir laisvę jomis nusivilti. Laisvę, kurios dauguma neturėjo. Žickytės kūrybą aptaria Auksė Kancerevičiūtė, kuri mano, kad „kalbėdama net apie itin dramatiškus nutikimus, Žickytė nesiima ieškoti kaltųjų ir teisiųjų, savo dėmesį sutelkdama ne į trauminių patirčių analizę, bet į istorijos žaismą – į tas nematomas jėgas, kurios blaško žmogų, vienaip ar kitaip veikdamos jo likimą“. Tokio istorijos žaismo pavyzdys ir Pipinytės „Kino istorijų“ personažas – sovietų šnipas Dmitrijus Bystroliotovas. Jo autobiografinio scenarijaus pagrindu sukurtame Vasilijaus Žuravliovo filme „Žmogus civiliais drabužiais“ (1973) nacių Vokietijoje veikiantį šnipą suvaidino Juozas Budraitis.

Bystroliotovo „žygiai“ vargu ar prilygsta legendinio Džeimso Bondo nuotykiams, bet ir Danielio Craigo Bondas, beje, papuošęs šio „Kino“ viršelį, jau traukiasi. Paskutinį Craigo-Bondo filmą „Mirtis palauks“ recenzuoja Santa Lingevičiūtė. Jos manymu, liūdėti neverta, nes „tikrai atsiras nauja/s 007, juo labiau kad filme („Mirtis palauks“ – *J. Ū.*) energija ir žavesiu Craigui nenusileido nauji veikėjai, tarnaujantys jos didenybei Karalienei. Gal iš pradžių nekęsime, o gal iškart pamilsime, kartu liūdėsime ir išsiskirdami, tačiau Bondas ir toliau kovos su didžiausiais pasaulio niekšais...“ Man naująjį vyriškumą šių dienų kine įkūnija Timothée Chalamet, suvaidinęs pagrindinį vaidmenį Denis Villeneuve'o „Kopos“ ekranizacijoje. Ją žurnale recenzuoja Mantė Valiūnaitė, o Chalamet „iš arčiau“ pristato Gediminas Kukta. Taip pat žurnale rasime Paulo Schraderio „Kortų skaičiuotojo“ recenziją, kurią parašė Ilona Vitkauskaitė, subtiliojo japono Ryûsuke Hamaguchi filmą „Drive My Car“ recenzuoja Rūta Birštonaitė, šiemet Kanuose „Auksinę palmės šakelę“ pelniusią „Titanę“ – Laura Šimkutė, François Ozono „Viskas praėjo gerai“ – Neringa Kažukauskaitė. Su Jacques'o Audiard'o filmu „Paryžius. 13-asis rajonas“ gana tiesmukai polemizuoja Ramūnas Pronckus, kuris rekomenduoja ir „Namų kino“ filmus.

Prisimenamas ir „Kino“ archyvas – šįkart tai Romos Pauraitės plunksnos aktorės Eugenijos Pleškytės portretas ir Audronės Jablonskienės

pokalbis su režisieriumi Marijonu Giedriu. Į kino praeitį nuolat grįžiasi ir Puipos minėtas Quentinas Tarantino, kurio pirmajam romanui „Vieną kartą Holivude“ skirtas tradicinis feljetonas.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Parodos

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
Konstitucijos pr. 22
Naujas žvilgsnis į XX a. II pusės – XXI a. Lietuvos dailę
nuo 13 d. – projekto „Kažkoks keistas menas“ dalyvių paroda „O kur žmonės?“

Radvilų rūmų dailės muziejus
Vilniaus g. 24
Aldo Giannotti paroda „Muziejus performanse“
Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji“ (Vladimiro Tarasovo Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanota kolekcija)

Vilniaus paveikslų galerija
Didžioji g. 4
Stanislovo Bohušo-Sestšencevičiaus kūrybos paroda
Paroda „Hommage donatoriams. Vilniaus paveikslų galerijos pradžia“
Paroda „Pranciškus Smuglevičius. Nuo antikinės Romos iki Vilniaus universiteto“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
Arsenalo g. 3A
Paroda „Apdovanotas Austrijos dizainas“

V. Kasiulio dailės muziejus
A. Goštauto g. 1
iki 14 d. – Patricijos Gilytės kūrinių paroda „Žemės nėra“

Lietuvos nacionalinis muziejus
Arsenalo g. 1
XI Baltijos medalių trienalė
Masinių trėmimų pradžios 80-osioms metinėms skirta paroda „Negalėjau neparašyti“: pasakojimas apie tremtį“

Senasis arsenalas
Arsenalo g. 3
Paroda „Ar galima šnekėtis man su jais?“

Istorijų namai
T. Kosciuškos g. 3
Tarptautinė paroda „Deivės ir kariai: Marijai Gimbutienei – 100“
Paroda „Ką slepia sarkofagas: Senovės Egipto mumijų tyrimai“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja
Bokšto g. 20 / 18
Paroda „Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

Kazio Varnelio namai-muziejus
Didžioji g. 26
Rimanto Dichavičiaus fotografijų paroda „Vardai, tapę mūsų laiko ženklais“

Valdovų rūmai
Katedros a. 4
Dr. Prano Kiznio paveikslų galerija
Vieno šedevro tarptautinė paroda „Šlovingas, didis ir neregėtas įvykis: 1611 m. Maskvos caro priesaika“
Vieno šedevro tarptautinė paroda „Kunigaikščio Boguslavo Radvilos portretas“
Tarptautinė paroda „Kad tėvynė gyvuotų. Lietuva ir Lenkija 1791 m. konstitucijos epochoje“

Bažnytinio paveldo muziejus
Šv. Mykolo g. 9
Paroda „Šv. Dominykas ir šv. Hiacintas Lietuvoje: aštuoni atminties šimtmečiai“

MO muziejus
Pylimo g. 17
Fotografijos paroda „Permainų šventė“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
Užupio g. 40
Paroda „Laisvėje ir nelaisvėje. Lietuvos dailė 1945–1990“

Vilniaus muziejus
Vokiečių g. 6
Paroda „Neįgyvendinti XX amžiaus Vilniaus projektai“

VDA parodų salės „Titanikas“
Maironio g. 3
Eglės Velaniškytės paroda „Puota maro metu“

VDA galerija „Akademija“
Pilies g. 44
iki 13 d. – paroda „Bėgančios eilutės“

VDA galerija „Artifex“
Gaono g. 1
nuo 17 d. – Eglės Surotkevičiūtės-Dean (1964–2019) kūrybos paroda „Eglės Dean Tekstilės studija“

Adomo Galdiko muziejus
Arklių g. 20-1
Paroda „Žvelgiu į peizažą...“

Galerija „Kairė–dešinė“
Latako g. 3
iki 13 d. – Antano Kazakausko autorinės grafikos, knygos meno ir grafinio dizaino paroda „Viskas užprogramuota“

Prospekto fotografijos galerija
Gedimino pr. 43
Justynos Gorniak personalinė paroda „Dvi nebaigtos istorijos apie viltį ir tikėjimą“

Vilniaus fotografijos galerija
Stiklių g. 4
iki 20 d. – Arūno Kulikausko personalinė paroda „Dvylika metų laikų“

Pamėnkalnio galerija
Pamėnkalnio g. 1
nuo 12 d. – Elenos Antanavičiūtės kūrybos paroda „Kūne“

Šv. Jono gatvės galerija
Šv. Jono g. 11
Menininkų grupės „Iš reikalo“ paroda „Kontrabandos sandėliai“
iki 13 d. – paroda „Archyvas“

Galerija „Arka“
Aušros Vartų g. 7
XII tarptautinė tekstilės miniatiūrų bienalė „Vizitinė kortelė“
iki 20 d. – Indrės Biekšaitės darbų paroda „Ei“

Dailininkų sąjungos galerija
Vokiečių g. 2
Ievos Naginskaitės (1921–2012) kūrybos retrospektyva „Ką padarė žirklės“

Galerija „Meno niša“
J. Basanavičiaus g. 1 / 13
iki 13 d. – Rūtos Katiliūtės ir Vladimiro Tarasovo tapybos, garso ir videoparoda „Kažkas atsitiko...“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus
Pilies g. 40
iki 21 d. – Vytauto Balčyčio fotografijų paroda „Skambanti Vilniaus Rasų tyla, 1995–1996“

(AV17) galerija
Totorių g. 5
iki 13 d. – skulptoriaus Tauro Kensmino personalinė paroda „Kritinė riba“

Vilniaus rotušė
Didžioji g. 31
Birutės Zokaitytės darbų paroda „Aštrūs objektai“
Tado Adomavičiaus kompiuterinės grafikos paroda

Jono Meko vizualiųjų menų centras
Malūnų g. 8
„Pažinti Joną Meką: Laiškai iš niekur“

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus
Pamėnkalnio g. 12
Holokausto ekspozicija

Energetikos ir technikos muziejus
Rinktinės g. 2
Vidmanto Vaitkevičiaus kūrybos paroda

Rašytojų klubas
Sirvydo g. 6
iki 19 d. – Gerardo Šlektavičiaus grafikos darbų paroda „Amžina kova už laisvę“

Čiurlionio namai
Savičiaus g. 11
Ariadnos Čiurlionytės akvarelių paroda

S. Vainiūno namai
A. Goštauto g. 2
Aloyzo Stasiulevičiaus darbų paroda „Harmonija“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Gedimino pr. 51
Ievos Naginskaitės (1921–2012) kūrybos retrospektyva „Ką padarė žirklės“
Vaizdo įrašų paroda „Smurto balsai“
Vaikų piešinių paroda „Kelionė laiku – atgimusi Vilniaus istorija“
Paroda „Tarp dviejų aušrų: Juozo Urbšio gyvenimas ir liudijimai“
Paroda „Praeitis – ateičiai“
iki 21 d. – Jillian Edelstein fotoparoda „Istorijos iš žemės, istorijos iš jūros“
iki 17 d. – paroda „Smurto balsai“ („Voices of Violence“)

Vrublevskių biblioteka
Žygimantų g. 1
Johno Kewley (Australija) darbų paroda „Penkeri fotografo metai Vilniuje“
iki 15 d. – Skaistės Valaitytės tapyba

Galerija „Atletika“
Vitebsko g. 21
Grupinė paroda „Pažanga per technologiją“

„The Rooster Gallery“
Šv. Brunono Bonifaco g. 12
iki 14 d. – Vitos Opolskytės tapybos paroda

Lietuvos nacionalinė filharmonija
Aušros Vartų g. 5
Ričardo Garbačiausko ir fotografo Remigijaus Treigio darbų paroda

„Contour Art Gallery“
Lydos g. 4–59
iki 13 d. – Dianos Remeikytės kūrinių paroda „Yra skirtumas“

„Dūmų fabrikas“
Dūmų g. 5
Sauliaus Dastiko paroda „Laiko ir erdvės sakmės“

Kaunas

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
V. Putvinskio g. 55
M.K. Čiurlionio tapybos ir grafikos darbai
Ekspozicija „Lietuvos dailė XIV–XIX a.“
Paroda „3 x 9 = XXVII: Knygos mėgėjų draugijai – 90“

Kauno paveikslų galerija
K. Donelaičio g. 16
Bendruomenių platformos „Mažosios istorijos“ paroda „Banga“: žmonių balsų kanalas“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus
V. Putvinskio g. 64
Rimo Čiurlionio paroda „Ir šešėliai pagarbina šviesą“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai
Vydūno al. 2
Rymanto Penkausko ir Antano Andziulio darbų paroda „Atminties ženklai“

Galerija „Meno parkas“
Rotušės a. 27
Virginijos Babušytės-Venckūnienės personalinė paroda „Užrašai“

Parko galerija
M. Valančiaus g. 6
iki 17 d. – paroda „Postmodernios dekonstrukcijos“

Lietuvos švietimo istorijos muziejus
Vytauto pr. 52
Marco Chagallo darbų paroda „Anticipation of miracle“

Klaipėda

Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija
Liepų g. 33
Japonijos fondo paroda „Neprilygstamas japonų meistriškumas“

KKKC parodų rūmai
Didžioji Vandens g. 2
nuo 12 d. – Arturo Valiaugos ir Lino Liandzbergio paroda „Viešų vaizdų privatūs gyvenimai“
Klaipėdos fotografijos rezidencijos kūrėjų paroda „Zefyras“
Juozapo Kalniaus fotografijų paroda „Tirpstanti Klaipėda“
Ukrainos menininkės AntiGonna paroda „Velniai“
Tomo Tereko fotografijų paroda „ISOliacija“

Klaipėdos galerija
Bažnyčių g. 6
Antano Šerono tapybos paroda „Patirtys 3 ir 5“

Laikrodžių muziejus
Liepų g. 12
Paroda „Laikrodžiai – karališkieji dailės simboliai“

Baroti galerija
Didžioji Vandens g. 2
Isroildžono Baroti skulptūros ir Tomo Kiaukos tapyba paroda „Ke[de]lionė“

Galerija „Si:said“
Daržų g. 18
Grupinė paroda „Ultramarinas“ (Raimondas Daukša, Juozapas Kalnius, Rolandas Marčius, Gintautas Trimakas)

Šiauliai

„Laiptų“ galerija
Žemaitės g. 83
iki 17 d. – Giedriaus Kazimierėno tapybos paroda „Pragaro giesmės“

Dailės galerija
Vilniaus g. 245
Šiuolaikinio meno festivalio „Virus ’26“ tapybos paroda „Tapyti ir tapti“

Fotografijos muziejus
Vilniaus g. 140
Aleksandro Ostašenkovo darbų paroda „Kelias į atmintį“ ir „Kitas krantas“

Panevėžys

Panevėžio miesto dailės galerija
Respublikos g. 3
Keramikos paviljone – paroda „9 dešimt keramikai“
iki 20 d. – Eugenijaus Marcinkevičiaus skulptūrinių objektų paroda „Keiksmažodžiai“
Jolantos Kyzikaitės tapybos paroda „Maskaradas“

Druskininkai

V.K. Jonyno galerija
Turistų g. 9
iki 24 d. – Elmos Šturmaitės akvarelių paroda „Naujas *aqua* dialogas Druskininkuose“

Palanga

Antano Mončio namai-muziejus
S. Daukanto g. 16
Paroda „Hommage à Serge Lifar“, skirta skulptoriaus Antano Mončio gimimo šimtmečiui

Palangos burmistro Jono Šliūpo muziejus
Vytauto g. 23a
Paroda „Palanga mūsų“

Trakai

Trakų dominikonų vienuolyno koplyčia
Kęstučio g. 4
Sakralinio meno ekspozicija

Galerija „Fojė“
Vytauto g. 69
iki 22 d. – plenero „Dailininkų sodai 2021“ tapybos, fotografijos ir skulptūros paroda

Zenono Vilbranto fotografijų paroda „Praeities akimirkos“
iki 19 d. – Zenono Vilbranto fotografijų paroda „Praeities akimirkos“

Spektakliai

Vilnius

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
14 d. 12, 14 val. *Kamerinėje salėje* – S. Mickio „ZUIKIS PUIKIS“. Dir. J.M. Jauniškis
17–20 d. 18.30 – G. Verdi „TRAVIATA“. Muzikos vad. ir dir. R. Šumila, dir. J. Geniušas, rež. F. Ceresa, scenogr. T. Santi, šviesų dail. L. Kleinas, kost. dail. G. Palella, choreogr. M. Agatiello, choro meno vad. Č. Radžiūnas

Lietuvos nacionalinis dramos teatras
12, 13 d. 19 val. *Naujojoje salėje* – S. Parulskio „JULIJA“. Rež. K. Glušajevas
16, 17 d. 19 val. *Naujojoje salėje* – „SOLIARIS 4“ (pagal S. Lemą). Rež. ir scenarijaus aut. G. Jarzyna
19 d. 18 val. *Alytaus miesto teatre* – Platono „DIALOGAI“. Rež. M. Ivanauskas
21 d. 12, 14 val. *Naujojoje salėje* – J. Pommerat „RAUDONKEPURĖ“. Rež. P. Tamolė

Valstybinis jaunimo teatras
12 d. 19 val. *Salėje 99* – „ŽMOGUS IŠ ŽUVIES“ (pagal A. Vološinos pjesę).
Rež. E. Švedkauskaitė
13 d. 18.30 – Ö. von Horvátho „VIENOS MIŠKO PASAKOS“. Rež. Y. Ross
14 d. 12, 14, 16, 18 val. *Salėje 99* – T. Kavtaradzės „SAPNAVAU SAPNAVAU“.
Rež. K. Gudmonaitė
17 d. 18 val. *Salėje 99* – „CIRCULUM“ (pagal W. Shakespeare’o pjesę „Hamletas“).
Rež. E. Kazickaitė („Apeirono“ teatras)
19 d. 18. 30 – J. Logano „RAUDONA“.
Rež. V. Masalskis

Vilniaus mažasis teatras
12 d. 18.30 – M. Vaitiekūno „KĄ/STINGAS“.
Rež. M. Vaitiekūnas
13 d. 18.30 – J. Tumo-Vaižganto „DĖDĖS IR DĖDIENĖS“. Rež. G. Tuminaitė
14 d. 12, 15 val. – „MAMA KATINAS“.
Rež. E. Jaras
16 d. 18.30 – M. Ivaškevičiaus „MADAGASKARAS“. Rež. statytojas R. Tuminas, rež. A. Dapšys
18 d. 18.30 – J. Kleino „SPRENDŽIANT HEDĄ“. Rež. U. Bartoševičiūtė
19 d. 18.30 – A. Čechovo „TRYS SESERYS“.
Rež. R. Tuminas
19 d. 19 val. *Šiuolaikinio meno centre* – performansas „ŽIŪRĖDAMA VIENA Į KITĄ“.
Rež. E. Švedkauskaitė

Oskaro Koršunovo teatras
13 d. 17 val. *Ukmergės kultūros centre* – D. Danilovo „ŽMOGUS IŠ PODOLSKO“.
Rež. O. Koršunovas
14 d. 19 val. *OKT studijoje* – PREMJERA!
I. Vyrypajevo „VAPSVOS“. Rež. A. Rybakovas, scenogr. B. Liagaitė, kost. dail.
A. Ažubalytė, komp. D. Digimas. Vaidina Ž. Jakštaitė, L. Jurgelis, K. Cicėnas
17 d. 19 val. *OKT studijoje* – PREMJERA!
A. Jasenkos „KAS NEBIJO VIRDŽINIJOS VULF“. Scenogr. G. Brazytė, muzika V. Bartulis, A. Jasenka, idėjos autorė N. Bulotaitė, dramaturgija A. Baranauskaitės, videoprojekcija Dž. Katino. Vaidina N. Bulotaitė

Reiškiame nuoširdžią užuojautą docentui RIMVYDUI LEIPUI dėl mamos netekties.

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos bendruomenė

17 d. 19 val. *Menų spaustuvėje* – M. Vildžiaus, G. Labanauskaitės „Y: ALISA“. Rež. A. Leonova

Lietuvos rusų dramos teatras
13, 14 d. 18.30 – PREMJERA! E. De Filippo „FILOMENA MORTURANO“. Rež. A. Latėnas, scenogr. R. Skrebūnaitė, komp. L. Rimša, videoprojekcijų dail. Dž. Katinas. Vaidina A. Bizunovič, A. Agarkovas, V. Kirejevas, V. Serovas, I. Maškarina, J. Rusakova, V. Aliukonė-Mirošnikova ir kt.
16 d. 18 val. *Alytaus miesto teatre* – A. Žitkovskio „KALNIUKAS“. Rež. L. Surkova
18 d. 18.30, 19 d. 11 val. – A. Čechovo „KAŠTONĖ“. Rež. M. Čaplina

Vilniaus teatras „Lėlė“
Mažoji salė
13, 14 d. 14 val. – „ANGELIUKAS. ŽIRAFA. BATUKAS“ (Pagal M. Gusniovskos pjesę „Beprasmybė, Angeliukas, Žirafa ir Staliukas“). Rež. A. Sunklodaitė
Palėpės salė
13 d. 12 val. – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“ (pagal K. Binkio poemą). Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis
14 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „VORO VESTUVĖS“. Rež. A. Mikutis
19 d. 18.30 – „DORIANO GRĖJAUS PORTRETAS“ (O. Wilde'o romano motyvais). Rež. G. Radvilavičiūtė

„Menų spaustuvė“
Festivalis „Vilniaus lapai“
12 d. 17 val. *Juodojoje salėje* – „Venecija tiesiogiai“. R. Rastauskas pristato savo naują knygą
12 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – „Sovietmečio grimasos“. Vakaras su rašytoja L. Kota (Latvija)
13 d. 15 val. *Juodojoje salėje* – susitikimas su P. Pukyte
13 d. 17 val. *Juodojoje salėje* – „Tomas Mūras“. M. Ivaškevičius skaito savo naują romaną
13 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – vakaras su S. Oksanen (Suomija)
13 d. 21 val. *Juodojoje salėje* – filmo „Mažutė Džein“peržiūra
14 d. 14 val. *Juodojoje salėje* – vakaras su rašytoja F. Melchor (Meksika)
13 d. 13 val. *Kišeninėje salėje* – komiksų dirbtuvės paaugliams su T. Goldberg (Danija)
14 d. 13 val. *Kišeninėje salėje* – komiksų dirbtuvės paaugliams su A. Magicdust
14 d. 15 val. *Juodojoje salėje* – „Ką kalba komiksai?“
14 d. 17 val. *Juodojoje salėje* – „(Ne)Motinystė?“. Dalyvauja rašytojos M. Kangro (Estija) ir G. Damas (Belgija), aktorė A. Vilutytė, renginį veda literatūros tyrinėtoja E. Kačkutė
16 d. 19 val. – „Atvira erdvė '21“. „107 Ways to Deal With Pressure“ („Kanta Company“, Lietuva, Suomija, JAV)
17 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – „SAULĖTOJI LINIJA“ (pagal I. Vyrypajevo pjesę). Kūrėjai J. Tertelis ir V. Šumilovaitė-Tertelienė (teatras „Atviras ratas“)
18 d. 18.30 *Juodojoje salėje* – „APIE ŽMOGŲ, NUŽUDŽIUSĮ GULBĘ“. Rež. A. Giniotis (teatras „Atviras ratas“)
19 d. 19 val. – „STIKLO SODAI“. Rež. ir choreogr. A. Naginevičiūtė

Kaunas

Nacionalinis Kauno dramos teatras
12 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – J. Sobolio „GETAS“. Rež. G. Varnas (NKDT kartu su „Utopia“ teatru)
13 d. 12 val. *Mažojoje scenoje* – „BŪTYBĖS“ (K. Zylės knygos „Didžioji būtybių knyga“ motyvais). Rež. E. Kižaitė
13 d. 18 val. *Rūtos salėje* – M. Myllyaho „PANIKA“. Rež. K. Gudmonaitė
14 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – M. Maeterlincko „ŽYDROJI PAUKŠTĖ“. Rež. V. Martinaitis
14 d. 19 val. *Rūtos salėje* – M. Myllyaho „PANIKA“. Rež. K. Gudmonaitė
16 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – „PIRMEIVIAI“. Rež. G. Padegimas
17 d. 12, 15 val. *Rūtos salėje* – „PASAULIO BAMBA“. Rež. A. Sunklodaitė
18 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas (Valstybinis Šiaulių dramos teatras)
18, 19 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – PREMJERA! I. Vyrypaevo „VASAROS VAPSVOS GELIA MUS NETGI LAPKRITĮ“. Rež., dail. N. Maglakelidzė (Sakartvelas). Vaidina D. Svobonas, G. Petkutė, S. Šidlauskas
19 d. 18 val. *Rūtos salėje* – Ch. Hamptono „PAVOJINGI RYŠIAI“. Rež. A. Jankevičius

Kauno valstybinis muzikinis teatras
12 d. 18 val. – I. Kálmáno „MISTERIS X“. Rež. V. Streiča, dir. J. Janulevičius
13 d. 18 val. – T. Dobrzanskio „KARALIAUS ANTRININKAS“. Rež. K.S. Jakštas, dir. V. Visockis
14 d. 12 val. – W.A. Mozarto „MAŽOJI BURTŲ FLEITA“. Dir. V. Visockis
14 d. 18 val. – „NOTRDAMO LEGENDA“. Insc. aut. ir choreogr. A. Jankauskas, dir. J. Janulevičius
17, 18 d. 18 val. – „ADAMSŲ ŠEIMYNĖLĖ“. Pastatymo meno vad. K.S. Jakštas, muzikinis vad. J. Geniušas, rež. V. Streiča, dir. R. Šumila
19 d. 18 val. – F. Wildhorno „KARMEN. VIVA AMOR!“ (miuziklas pagal P. Mérimée romaną). Rež. K. Jakštas, muzikos vad. ir dir. J. Janulevičius

Kauno kamerinis teatras
13 d. 18 val. – PREMJERA! „APIE KĄ VISA TAI?“. Rež. B. Ivanauskas ir A. Dubaka
14 d. 12 val. – „MIKĖ PŪKUOTUKAS IR KITI“. Rež. M. Remeikaitė
14 d. 19 val. – PREMJERA! „SODRA, MON AMOUR“. Rež. G. Aleksa („Teatronas“)
16 d. 18.30 – „TIKSLAI IR UŽDAVINIAI“. Rež. K.M. Kulinič
18 d. 19 val. – „BOWEL“. Rež. N. Jasinskas
19 d. 18 val. – M. Duras „HIROŠIMA, MANO MEILE“. Rež. R. Abukevičius

Kauno lėlių teatras
13 d. 12 val. – „UŽBURTOS PILIES PASLAPTIS“. Rež. O. Žiugžda
14 d. 12 val. – „KAUNO ŽVĖRIS“. Rež. A. Žiurauskas

Klaipėda

Klaipėdos valstybinis dramos teatras
12 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – A. Strindbergo „TĖVAS“. Rež. M. Ķimele
13, 14 d. 18.30 *Didžiojoje salėje* – TARP LENOS KOJŲ, ARBA „ŠVENČIAUSIOSIOS MERGELĖS MARIJOS MIRTIS“ PAGAL M. KARAVADŽĄ“. Pjesės aut., rež., scenogr., kostiumų dail. A. Duda-Gracz
17, 19 d. 18.30 *Didžiojoje salėje* – PREMJERA! „VAROVAI“ (pagal D. Farr pjesę „Medžioklė“). Režisierius E. Seņkovas, scenogr. R. Suhanovas, komp. E. Mākensas. Vaidina D. Meškauskas, J. Viršilas, E. Barauskaitė, G. Savickas, V. Jočys, L. Vyšniauskas ir kt.
18 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – A. Galino „PARADAS“. Rež. P. Gaidys

Klaipėdos muzikinis teatras
12, 13 d. 18.30, 14 d. 17 val. *Žvejų rūmuose* – PREMJERA! G. Donizetti „PULKO DUKTĖ“. Muzikos vad. ir dir. M. Staškus, dir. T. Ambrozaitis, rež. J. Sodytė, scenogr. S. Šimkūnaitė, kost. dail. A. Kuzmickaitė, šviesų dail. A. Stasiulis, vyr. chormeister. V. Konstantinovas. Atlikėjai L. Dambrauskaitė, R. Petrauskaitė, R. Ulteravičiūtė-Kazlauskienė, T. Pavilionis, M. Jankauskas, L. Mikalauskas ir kt.
17 d. 18.30 *Žvejų rūmuose* – M. Theodorakio „GRAIKAS ZORBA“. Choreogr. ir libreto aut. L. Massine, muzikos vad. ir dir. M. Staškus

Šiauliai

Šiaulių dramos teatras
12 d. 18 val. *Alytaus miesto teatre* – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas
12 d. 18.30 – G. Labanauskaitės „SUPERHEROJAI“. Rež. L. Vaskova (Kauno kamerinis teatras)
13 d. 18 val. – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. A. Giniotis
14 d. 10, 11.30. *Mažojoje salėje* – „VANDENINIS NUOTYKIS“. Idėjos aut. ir rež. B. Banevičiūtė
14 d. 18 val. *Mažojoje salėje* – A. Špilevojaus „BAGADELNIA“. Rež. A. Špilevojus
17 d. 18.30 – Žemaitės „MARTI“. Rež. G. Tuminaitė, dramaturgė P. Pukytė
18 d. 19 val. – „ANA KARENINA“ (L. Tolstojaus romano motyvais). Rež., choreogr. A. Cholina (A. Cholinos šokio teatras)

Panevėžys

Juozo Miltinio dramos teatras
12 d. 18 val. – V. Šukšino „PAŠNEKESIAI MĖNESĖTĄ NAKTĮ“. Rež. K. Siaurusaitytė
13 d. 18 val. – PREMJERA! R. Schimmelpfenigo „IDOMENĖJAS“. Rež. A. Jankevičius
14 d. 10, 12 val. – „LOPŠINĖ ŽEMEI“. Rež. I. Jackevičiūtė
19 d. 18 val. – PREMJERA! N. Gogolio „APSIAUSTAS“. Rež. K. Siaurusaitytė,

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija
13 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – kompozitoriaus A. Šenderovo atminimui. Atlikėjai Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistas D. Geringas (violončelė; Vokietija, Lietuva), trio „Kaskados“: A. Šikšniūtė (fortepijonas), R. Mataitytė (smuikas), E. Kulikauskas (violončelė). Dir. M. Barkauskas. Programoje A. Šenderovo kūriniai
14 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – V. Striaupaitės-Beinarienės miuziklas vaikams „Sidabrinis Ežerinis“. Ansamblis „Musica humana“, Vilniaus B. Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos choras „Viva voce“ (vad. R. Katinas, V. Katinienė), senosios muzikos ir šokio ansamblis „Festa Cortese“. Solistai K. Zmailaitė (sopranas), V. Bartušas (kontratenoras), S. Liamo (sopranas) ir kt. Dir. R. Beinaris
14 d. 16 val. *Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje* – kompozitorės K. Vasiliauskaitės autorinis koncertas. Trio „Fortvio“: I. Baikštytė (fortepijonas), I. Rupaitė (smuikas), P. Jacunskas (violončelė), G. Gelgotė (sopranas), J. Punytė (fortepijonas)
16 d. 18.30 *Klaipėdos koncertų salėje* – „Muzikinės kryžkelės“. G. Gedvilaitė (fortepijonas). Dalyvauja Čiurlionio kvartetas. Programoje L. van Beethoveno, C. Schumann, A. Skriabino, F. Blumenfeldo, L. Narvilaitės, N. Medtnerio kūriniai
17 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – VII Vilniaus fortepijono festivalis „Paryžietiški vakarai Vilniuje“ (festivalio meno vadovė M. Rubackytė).
„Festivalio preliudas. Guodos Gedvilaitės sceninės veiklos 30-mečiui“. G. Gedvilaitė (fortepijonas). Dalyvauja Čiurlionio kvartetas. Programoje L. van Beethoveno, C. Schumann, A. Skriabino, F. Blumenfeldo, L. Narvilaitės, N. Medtnerio kūriniai

Vilnius

Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras
12 d. 19 val. *Valdovų rūmuose* – jubiliejinis trimitininko A. Januševičiaus koncertas. A. Januševičius (trimitas), G. Januševičius (fortepijonas), D. Januševičiūtė (vokalas), R. Gumuliauskas (trombonas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. K. Variakojis, vedėjas V. Martinaitis. Programoje W.A. Mozarto, H.L. Clarke'o, G. Rossini, A. Arutuniano, G. Verdi ir kt. kūriniai
19 d. 19 val. *Valdovų rūmuose* – I. Prudnikovaitė (mecosopranas), Lietuvos valstybinis simfoninis orchestras. Dir. B. Schembri. Programoje P. Liebersono, J. Brahmso kūriniai

Šv. Kotrynos bažnyčia
12 d. 19 val. – XVI tarptautinio folkloro festivalio „Pokrovskije kolokola“ koncertas „Muzika gurmanams“
14 d. 17 val. – „Trys tenorai“. Atlikėjai T. Pavilionis, E. Davidovičius, P. Bagdanavičius. Koncertmeisteris V. Lukočius
18 d. 19 val. – „Barokinis blizgesys“. Atlikėjai Vilniaus miesto savivaldybės Šv. Kristoforo kamerinis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Barkauskas), D. Lietuvninkas (trimitas)

Vakarai

Vilnius

Rašytojų klubas
12 d. 17 val. – poeto V. Daškevičiaus jubiliejinis vakaras su kūrybos rinktine „Visas likęs laikas“. Dalyvauja poetai V. Daškevičius, A. Šimkus, G. Bleizgys, leidyklos „Slinktys“ vadovas J. Žitkauskas, muzikuoja L. Žilytė ir A. Žalakevičius

Anonsai

VII Vilniaus fortepijono festivalis

Lapkričio 17–gruodžio 4 d. Lietuvos nacionalinės filharmonijos scenoje karaliaus fortepijonas. Čia sugrįžta viena laukiamiausių pianistų švenčių – prof. Mūzos Rubackytės inicijuotas ir jau septintą kartą rengiamas Vilniaus fortepijono festivalis. Šiemet jo tema – „Paryžietiški vakarai Vilniuje“, programoje numatyti devyni koncertai, leisiantys išgirsti esamas ir kylančias fortepijono pasaulio žvaigždes. Vyks ir tradiciniai Prancūzų fortepijono muzikos meistriškumo kursai, juos ves pianistas ir pedagogas prof. Jeanas-François Heisseris. Festivalis prasidės lapkričio 17 d. skambėsiančiu preliudu – pianistės Guodos Gedvilaitės jubiliejiniu koncertu.

Pianistės Guodos Gedvilaitės atliekamos programos visuomet originalios ir naujos, pilnos fantazijos ir laisvės jas interpretuojant. Jos scenos partneriai yra ne tik žymūs klasikos muzikai, bet ir aktoriai, baleto artistai arba džiazo instrumentininkai. Šįkart su pianiste pasirodys išradingumu garsėjantis Čiurlionio kvartetas. Skambės pianistės sceninės veiklos 30-mečiui pažymėti skirta programa, VII Vilniaus fortepijono festivalio kontekste tapsianti turiningu didžiulio renginio preliudu.

Pianistė parengė autobiografinę programą, kurią apibūdina taip: „Skambės Ludwigo van Beethoveno bagatelės iš mano Vilniaus mokslų laikotarpio, simbolinė „Atsisveikinimo“ sonata, kuria noriu papasakoti apie tuos metus, kai atsisveikinau su namais ir išvykau studijuoti į Frankfurtą, sonatoje girdėsis ir išsiskyrimo liūdesys, ir grįžimo, pasimatymo džiaugsmas. Labai džiaugiuosi gimtadienio dovana: kompozitorė Loreta Narvilaitė

Guoda Gedvilaitė D. Matvejevo nuotr.

man parašė kūrinį „Garsas prabyla į tylą“. Opusas parašytas mano vardo inicialų tonacijoje – G – ir prasideda liaudies dainos „Anoj pusėj Nemuno“ melodija. Pasak kompozitorės, nors užaugau prie Nemuno, jai aš gyvenu „anoj pusėj“.“

Į savo biografinę programą pianistė, žinoma, įtraukė Claros Schumann opusų. Pastaraisiais metais šios talentingos ir modernios XIX a. asmenybės kūrybą G. Gedvilaitė puoselėja itin intensyviai, rengia „Claros Schumann salonus“, kuriuose muzikuoja solo, su draugais ir kolegomis. Iššūkius mėgstanti atlikėja skambins ir retai scenose atliekamus opusus kairei rankai, taip atskleisdama ne tik savitą ir užburiantį Aleksandro Skriabino muzikos pasaulį, bet ir nepaprastą techninį meistriškumą. Kitas įdomus akcentas – ukrainiečių ir lenkų kilmės XIX a. pianisto, dirigento ir kompozitoriaus Felixo Blumenfeldo opusas kairei rankai. Tai vėlgi neeilinių atlikėjo sugebėjimų reikalaujantis kūrinys, kuriame viena ranka siekiama atskleisti kompozitoriaus braižui būdingas savybes – Fryderyko Chopino įtakotą romantišką melodingumą, lyriką, elegantišką faktūrą, o kartu ir virtuozinę ornamentiką, audringas, sodrias kulminacijas.

Koncerto finalas – muzikos vienišiumi vadinamo, itin retai skambančio XX a. pirmos pusės kompozitoriaus Nikolajaus Medtnerio Fortepijoninis kvintetas C-dur, jį G. Gedvilaitė atlieka su Čiurlionio kvartetu, su kuriuo pianistę sieja ilgametė muzikinė draugystė.

LNF inf.

Savaitės filmai

Amžinieji ***

Amžinieji jau tūkstančius metų gyvena Žemėje. Šie superherojai, persirengę žmonėmis, turi užduotį apsaugoti Žemę nuo piktųjų Deviantų. Ajak (Salma Hayek) – Amžinųjų lyderė. Dėl savo stojiško būdo ir savigydos gebėjimų ji kitiems yra tarsi motina ir tiltas tarp Amžinųjų ir jų kūrėjų – Dangiškųjų. Kai Tanosas sunaikino pusę visatos gyvų būtybių, Amžinieji nesikišo. Tačiau dabar atėjo laikas jiems panaudoti savo galias žmonijos labui ir imtis veiksmų. Filme pagrindinius vaidmenis atlieka Holivudo superžvaigždynas, įskaitant Angeliną Jolie, Gemmą Chan, Richardą Maddeną, Kumailą Nanjiani ir kitus. Filmo režisierė – šiais metais „Oskarus“ už geriausią filmą („Klajoklių žemė“) ir režisūrą pelniusi Chloé Zhao. (D. Britanija, JAV, 2021)

Blumų šeimos istorija ***

Atostogaudama Tailande su vyru Kameronu (Andrew Lincoln) ir trimis sūnumis, Samanta Blum (Naomi Watts) sunkiai susižeidžia. Po nelaimingo atsitikimo moteris lieka paralyžiuota ir prikaustyta prie neįgaliojo vežimėlio. Tai tampa sunkiu išbandymu visai šeimai. Samanta pamažu atsiriboja nuo artimųjų ir praranda gyvenimo džiaugsmą. Tačiau viskas ima keistis, kai Blumų namuose pasirodo sužeistas šarkos jauniklis, dėl savo išvaizdos pavadintas Pingvinu. Tarp Samantos ir Pingvino užsimezga draugystė. Prasideda gijimo procesas, per kurį ne tik išnyksta Samantos depresija, bet ir vėl suartėja šeima. (JAV, Australija, 2020)

DNR ***

Išsiskyrusi trijų vaikų motina Než reguliariai lanko savo senelį alžyrietį Emirą, gyvenantį slaugos namuose. Ji jį dievina ir žavisi šiuo šeimos ramsčiu, kuris ją užaugino ir, svarbiausia, apsaugojo nuo blogos tėvų įtakos. Santykiai tarp daugelio šeimos narių sudėtingi, o nuoskaudų – daugybė... Laimė, Než gali tikėtis Fransua, savo buvusio vyro, paramos ir humoro jausmo. Senelio mirtis sukels šeimyninę audrą ir sunkią Než tapatybės krizę. Nuo tada ji norės suprasti ir pažinti savo DNR. Aktorės ir režisierės Maïwenn filme, kuriame ji pati sukūrė pagrindinį vaidmenį, taip pat išvysite Fanny Ardant ir Louis Garrelį. (Prancūzija, 2020)

Kibirkščiuojantis Luiso Veino gyvenimas ***

Ekscentriškas Viktorijos laikų britų dailininkas Luisas Veinas (Benedict Cumberbatch) trykšta kūrybiškumu. Tačiau kad išlaikytų našlę motiną ir penkias jaunesnes seseris, akademinį išsilavinimą įgijęs dailininkas pardavinėja gyvūnų piešinius kaimo mugėse. Veino talentas akivaizdus, bet jam sunku užmegzti santykius su žmonėmis. Viskas pasikeičia, kai dailininkas jauniausioms seserims pasamdo malonią, smalsią guvernantę Emiliją Ričardson (Claire Foy), kurios palaikomas, purvinais gatvės gyvūnais laikytas kates paverčia populiariausiais ir geidžiamiausiais augintiniais. Veino žaismingi, kartais net psichodeliniai paveikslai padėjo visiems laikams pakeisti visuomenės požiūrį į kates. (D. Britanija, 2021)

Mirtis palauks ****

Džeimsas Bondas išėjo į pensiją ir mėgaujasi ramiu gyvenimu Jamaikoje. Viskas pasikeičia, kai pasirodo senas Bondo draugas Feliksas Leiteris iš CŽV. Jam reikia pagalbos, tačiau pagrobto mokslininko gelbėjimo misija bus daug pavojingesnė, nei iš pradžių atrodė. Ji nuves agentą 007 pas paslaptingą nusikaltėlį, kuris turi naują, nepaprastai pavojingą technologinį ginklą. Ilgai lauktame Cary Joji Fukunagos filme Bondą paskutiniąkart suvaidino Danielis Craigas, jo partneriai – Rami Malekas, Lea Seydoux, Lashana Lynch, Benas Whishaw, Naomie Harris, Jeffrey Wrightas, Christophas Waltzas, Ralphas Fiennesas. (JAV, D. Britanija, 2021)

Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės ****

„Prancūzijos kronikos“ – Amerikos išeivių žurnalas, leidžiamas įsivaizduojamame XX a. Prancūzijos miestelyje. Mirus jo įkūrėjui Artūrui Hoviceriui (Bill Murray), žurnalo leidyba nutraukiama, rengiamas paskutinis numeris. Redakcijos personalas leidžiasi į nostalgiškus prisiminimus ir atgimsta keturios didžiosios laikraštyje publikuotos istorijos: Mozė Rozentaleris (Benicio del Toro), kalėjime sėdintis dailininkas, išvysta savo prižiūrėtoją (Léa Seydoux) kaip mūzą ir modelį. Žurnalistė Lukinda Kremenc (Frances McDormand) užmezga romaną su revoliucionieriumi Zefireliu (Timothée Chalamet) ir suabejoja savo žurnalistiniu sąžiningumu. Dviračiu važinėjantis reporteris rašo reportažus iš baisiausių miesto kampelių, o kai pagrobiamas komisaro (Mathieu Amalric) sūnus, jį išgelbėti gali tik virėjas... Ilgai lauktas Weso Andersono filmas – tai meilės laiškas žurnalui „The New Yorker“ ir žurnalistikai. (JAV, Vokietija, 2021)

———

****** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas,
*** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Kino repertuaras

VILNIUS

Forum Cinemas Vingis

12 d. – Vilkas ir liūtas (Prancūzija, Kanada) – 13.20, 15.40; 13, 14 d. – 11, 13.20, 15.40; 15–18 d. – 15.20, 17.50

12–14 d. – Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės (JAV, Vokietija) – 13.30, 18.30; 15–18 d. – 16, 18.40, 21.20

12–14 d. – Kaip „Titanikas“ mane išgelbėjo (dok. f., Islandija) – 16.25; 15–18 d. – 17.35

12, 13 d. – Benedeta (Prancūzija, Belgija, Nyderlandai) – 18.50; 15–18 d. – 18.30, 20.30

XI. 21 d. – A. Chačaturiano „Spartakas“. Tiesioginės transliacijos iš Maskvos Didžiojo teatro įrašas – 18.30

XII. 4 d. – M. Okoino „Euridikė“. Tiesioginė premjeros transliacija iš Niujorko Metropolitano operos – 19.55

12–16 d. – „Scanorama 2021“

18 d. – Vaiduoklių medžiotojai. Iš anapus (Kanada, JAV) – 17.55, 21 val.

Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Forum Cinemas Akropolis

12, 14, 16, 18 d. – Vilkas ir liūtas (Prancūzija, Kanada) – 10.10, 11.10, 13.40, 16.10, 17.50; 13, 15, 17 d. – 10.10, 11.10, 13.40, 16.10

12–14 d. – Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės (JAV, Vokietija) – 13, 18.50, 21.30; Kaip „Titanikas“ mane išgelbėjo (dok. f., Islandija) – 15.15; Benedeta (Prancūzija, Belgija, Nyderlandai) – 21.20

18 d. – Vaiduoklių medžiotojai. Iš anapus (Kanada, JAV) – 19 val.

Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Skalvija

Europos šalių kino forumas „Scanorama“

12 d. – Avilys (Šveicarija, Šiaurės Makedonija, Albanija) – 17 val.

12 d. – Gražiausias berniukas pasaulyje (dok. f., Švedija) – 19 val.

12 d. – Aušra (Kroatija, Italija) – 21 val.

13 d. – Šlapias smėlis (Šveicarija, Sakartvelas) – 17 val.

10 d. – Nepritapėliai (Vengrija, Slovakija) – 17 val.

13 d. – Faktas (rež. A. Grikevičius) – 15 val.

13 d. – Šaukiniai iš tolimo uosto (dok. f., rež. A. Griniūtė) – 19.20

Europa trumpai

13 d. – Trumpametražių filmų naktis– 22 val.

14 d. – N.P. (Belgija) – 15 val.

14 d. – *Naujasis Baltijos kinas*. Lietuvių konkursinių filmų programa (rež. V. Kazlauskas, G. Bendikas, A. Žemaitis, S. Baradinskas) – 16.30

14 d. – Sluoksniuotas pyragas (Lenkija) – 18.30

14 d. – Žeme, stop (Ukraina) – 20.10

15 d. – Paralelinės mamos (Ispanija) – 15.30 (*senjorams*)

16 d. – Titanė (Prancūzija) – 21 val.

15 d. – Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės (JAV, Vokietija) – 17.50; 16 d. – 17 val.; 17 d. – 21.15

16 d. – Būsiu su tavim (rež. V. Vareikytė, M. Dejoie) – 19.15; 17 d. – 17 val.

18 d. – Auksinis flakonas (dok. f., rež. J. Matulevičius, P. Aničas) – 17 val.

19 d. – Bėgikė (rež. A. Blaževičius) – 17.10; 20 d. – 19 val.; 21 d. – 13.40

18 d. – Teisingumo riteriai (Švedija, Danija, Suomija) – 21.25

„Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės“

15 d. – filmų peržiūrų ir paskaitų ciklas: „Kinas po paskaitų“. 2001 metų kosminė odisėja (JAV) – 20 val.

Prarastas Taivano kinas

17 d. – Geriausias slaptasis agentas (Taivanas) – 18.30

18 d. – Brolis Wang ir brolis Liu keliauja po Taivaną (Taivanas) – 18 val.

Karlsono kinas / Atostogos kine

13 d. – Vilkas ir liūtas (Prancūzija, Kanada) – 13 val.

14 d. – Maišalynė 2 (Lenkija) – 13 val.

Pasaka

12 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 18.15, 20.30; 13 d. – 15 val.; 14 d. – 14.30; 15 d. – 20.45; 16 d. – 20.30; 18 d. – 18.15

12 d. – P. Cardin. Mados legenda (dok. f., JAV, Prancūzija) – 18.45; 13 d. – 19.30; 14 d. – 16.45

12 d. – Kaimynai (Ispanija) – 21 val.; 13 d. – 17.30

13 d. – Būsiu su tavim (rež. V. Vareikytė) – 15.30; 16 d. 18 val.; 17 d. – 18.30

13 d. – Benedeta (Prancūzija, Belgija, Nyderlandai) – 21 val.; 14 d. – 20.45; 17, 18 d. – 20.30

13, 16 d. – Dar po vieną (Danija) – 20 val.

14 d. – Vilkas ir liūtas (Prancūzija, Kanada) – 14 val.

14 d. – Kibirkščiuojantis Luiso Veino gyvenimas (D. Britanija) – 14.15; 15 d. – 18.30

14 d. – Vertėjai (Prancūzija, Belgija) – 21.15

14 d. – DNR (Prancūzija) – 19 val.; 15 d. – 21 val.

15 d. – Viskas praėjo gerai (Prancūzija) – 18.15

15 d. – Kaip „Titanikas“ mane išgelbėjo (dok. f., Islandija) – 18 val.; 17 d. – 18 val.

15 d. – Mirtis palauks (D. Britanija, JAV) – 20 val.

16 d. – Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės (JAV, Vokietija) – 20.15

16 d. – Blumų šeimos istorija (Australija, JAV) – 18.15

17 d. – Paralelinės mamos (Ispanija) – 17.45

17 d. – Titanė (Prancūzija, Belgija) – 20.45

17 d. – Kopa (JAV) – 20.15

18 d. – Triumfas (Prancūzija) – 18 val.

Europos šalių kino forumas „Scanorama“

12 d. – Pradžia (Sakartvelas, Prancūzija) – 18.30

12 d. – Murena (Kroatija, Brazilija, JAV, Slovėnija) – 21.30

13 d. – 1970 (dok. f., Lenkija) – 17.15

13 d. – Antrasis pilotas (Libanas, Vokietija, Prancūzija) – 19 val.

13 d. – Priešpaskutinysis (Danija) – 15.15

13 d. – Nepalikti žymių (Lenkija, Čekija, Prancūzija) – 18 val.

13 d. – Laukiniai vyrai (Danija) – 21.30

14 d. – Šeimos rentgeno nuotrauka (dok. f., Norvegija, Iranas, Šveicarija) – 16.15

14 d. – Šventoji dvasia (Ispanija, Prancūzija, Turkija) – 16.30

14 d. – Mano legionierius (Belgija, Prancūzija) – 18.45

14 d. – Nedvejok (Nyderlandai, Graikija) – 21.30

Paupio salė

12 d. – Kibirkščiuojantis Luiso Veino gyvenimas (D. Britanija) – 18 val.; 13 d. – 18.45

12 d. – Dar po vieną (Danija) – 20.30; 14 d. – 17.15

13 d. – Titanė (Prancūzija, Belgija) – 21.15

13 d. – Vertėjai (Prancūzija, Belgija) – 16.15; 16 d. – 20.15

13 d. – Kaip „Titanikas“ mane išgelbėjo (dok. f., Islandija) – 12.15; 15 d. – 13.45

13 d. – Tėvas (D. Britanija, Prancūzija) – 14 val.

13 d. – Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės (JAV, Vokietija) – 19.15; 14 d. – 16 val.; 15 d. – 20.30; 17 d. – 18.30

14 d. – Būsiu su tavim (rež. V. Vareikytė) – 13.15

14 d. – Geriausios „Kanų liūtų“ reklamos – 20 val.; 17 d. – 20.15

14 d. – Kaimynai (Ispanija) – 15.15; 18 d. – 18.30

16, 17 d. – P. Cardin. Mados legenda (dok. f., JAV, Prancūzija) – 18 val.

16 d. – 13 d. – Benedeta (Prancūzija, Belgija, Nyderlandai) – 20.45

17 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 20.45

Europos šalių kino forumas „Scanorama“

12 d. – Tigrai (Švedija, Italija, Danija) – 18.30; 13 d. – 21.45

12 d. – Braitono 4-oji (Sakartvelas, Rusija, Bulgarija, JAV, Monakas) – 21 val.

13 d. – Nepritapėliai (Vengrija, Slovakija) – 14.30

14 d. – Klara Sola (Švedija, Belgija, Vokietija) – 18.30

14 d. – Aušra (Kroatija, Italija) – 21 val.

KAUNAS

Forum Cinemas

12–14 d. – Vilkas ir liūtas (Prancūzija, Kanada) – 10.35, 12.55, 15.15; 15 d. – 13, 15.40; 16–18 d. – 13, 15.40, 17.30

12–14 d. – Prancūzijos kronikos iš Liberčio, Kanzaso vakaro saulės (JAV, Vokietija) – 10.15, 18 val.; 15–18 d. – 12.40, 18.40

12–14 d. – Kaip „Titanikas“ mane išgelbėjo (dok. f., Islandija) – 15.30; 15–18 d. – 16.20

12–14 d. – Benedeta (Prancūzija, Belgija, Nyderlandai) – 21.15; 15–18 d. – 20.40

XI. 21 d. – A. Chačaturiano „Spartakas“. Tiesioginės transliacijos iš Maskvos Didžiojo teatro įrašas – 18.30

18 d. – Vaiduoklių medžiotojai. Iš anapus (Kanada, JAV) – 18 val.

12–16 d. – „Scanorama 2021“

Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė
Fotografija – Agnė Narušytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz.
Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
LR kultūros ministerija
Lietuvos kino centras